

TOVARNIKI

1. MARCA 1941

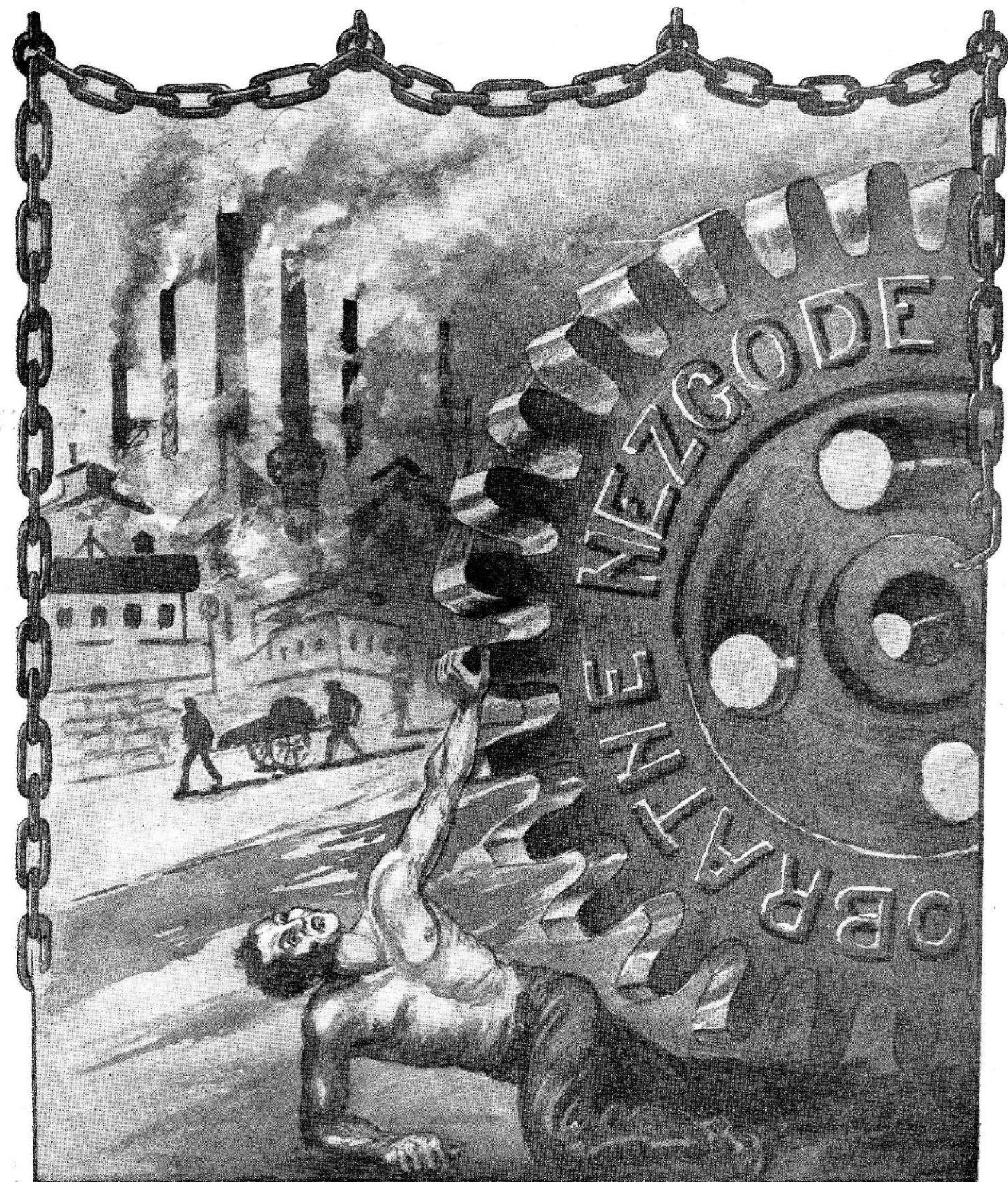
VEŠTNIK

KRANJSKA INDUSTRIJSKA
DRUŽBA - JESENICE-FUŽINE

LETNIK 5

ŠTEV. 5-6

Risba: Fr. Kreutzer

SODELAVCI

BODITE
PRI DELU
PREVIDNI

Ant. Bernhard:

BOJ PROTI NEZGODAM

je boj proti nesreči človeka in proti škodi narodnega gospodarstva

Smisel dela, kapitala in sploh vsega gospodarstva je v službi ljudstvu, narodu.

Najbolj odlični predstavnik in nosilec dela pa ni stroj, temveč človek. Zaščita delovnega človeka je torej zaščita ljudstva, zaščita naroda.

Tako smo razumeli in tako razumemo boj proti nezgodam v naši delovni vzajemnosti. Vkljub našemu prizadevanju pa je število obratnih nezgod še vedno visoko. Kako naj to opravičimo?

Nekateri pravijo, da delavci na tista dela niso navajeni, ker so prišli v tovarno z manj nevarnih poljskih del na deželi. Drugi zopet pravijo, da se je delavec dela tako privadil, da nevarnosti sploh več ne vidi. Odgovor na to vprašanje je torej nejasen. Ne bomo zato odgovarjali na to vprašanje, temveč le na vprašanje, kako moremo nezgode preprečiti.

Nezgode stanejo mnogo denarja. Kdo nosi te stroške? Narod jih nosi, torej mi vsi. Ni nobena tajnost, da bi mogle biti še tako idealno speljane socialne ustanove, ki lečijo in plačujejo nezgode, v svoji osnovi gospodarsko koristne, kajti vsak izdatek za nezgodo je izdatek za nekaj izgubljenega. So le sreča v nesreči za človeka in kulturno izpričevalo družbe. Cilj pa je in ostane vedno: ohraniti človeka srečnega, zdravega in delozmožnega.

Dolžnost vodstva vsake delavnosti je torej, da skrbi za zaščito pred nezgodami. Kakor poznamo dolžnost posameznika napram skupnosti, tako obstajajo tudi dolžnosti skupnosti do posameznika: ohraniti človeka zdravega in delozmožnega. Vsota delovnih moči nas vseh je narodni kapital. Delovna moč je namreč najbolj dragoceni kapital za posameznika in za narod in — lahko rečemo — narodova najdragocenejša surovina. Da se ta sila obdrži neokrnjena, je dolžnost nas vseh.

Obratne nezgode, ki uničujejo srečo, zdravje in delovno moč človeka se v glavnem delijo v tri skupine:

1. Nezgode, povzročene po delovnih razmerah. Sem spadajo slab material in slično, na kar ponesrečenec nima vpliva. Teh nezgod je v odstotkih približno 4 %.

2. Nezgode, povzročene po krivdi sodelavcev. Teh je zopet približno 5 %.

3. Nezgode, ki bi se pri pravilnem ravnanju, pri upoštevanju predpisov in pazljivosti ne pripetile. Vseeno je, ali izvirajo iz lahkomišelnosti, iz nepazljivosti ali celo iz prevelike vneme za delo. Odstotek nam pove, da je takih nezgod 91 %.

Povedano z drugimi besedami: šele ko bo vsak posameznik pazil, da se izogne nezgodam, bo število nezgod padlo.

RAZGLAS

Zaradi smotrne ureditve zdravniške službe in z upoštevanjem velikega števila zavarovanega članstva, ki dnevno zahteva zdravniško pomoč, je nujno potrebno, da se zlasti obiski na domu obolelih članov primerno uredijo. Da bo skladničnim zdravnikom mogoče z ozirom na prevozna sredstva te obiske dobro urediti, je neogibno potrebno, da se vsi taki obiski prijavijo zdravniku vsak dan najkasneje do 10. ure. S tem bo olajšana služba skladničnim zdravnikom, hkrati pa tudi pacienti lahko računajo s točnejšo zdravniško pomočjo.

Pozivamo vse zavarovane člane in njihove družinske člane, da se ravna strogo po teh navodilih in kličejo zdravnika na dom izven zgoraj navedenega časa le v tistih primerih, ko potrebe zdravniške intervencije prej ni bilo mogoče predvideti.

Še posebno opozarjamo članstvo, da naj kliče ponoči zdravnika na dom le v res nujnih primerih n e n a d n e g a t e ž k e g a o b o l e n j a. Upoštevati je treba, da potrebuje tudi zdravnik nočni počitek, ako zahtevamo od njega, da mora vršiti dobro in z vso natančnostjo svojo redno službo, ki je brez dvoma zvezana z veliko odgovornostjo.

Predsednik
krajevnega upravnega odbora:
dr. M. OBERSNEL s. r.

NEZGODE NA ŽERJAVIH

Vsak delovni prostor ima svoje nevarnosti, eden večje, drugi manjše, ki jih je treba upoštevati in se jih varovati z zaščitnimi napravami in s **pazljivostjo**. Pazljivost pri delu velja in bo veljala še vedno kot najmočnejše zaščitno sredstvo.

Posebno pozornost pa moramo posvetiti delu ob žerjavnih progah in na žerjavih, ki se premikajo po obširnih obratih, kakor bi se premikale cele stavbe. Žerjav nosi bremena nad delovnimi prostori; posluževanje in opravljanje je na višini in sporazumevanje v bučanju težje itd.

NAJVEČ OPOZORIL

Največ ukrepov in opozoril za varnost dela ob žerjavih smo že ukrenili. V našem listu so izhajala tozadevna navodila, izšla je posebna knjižica za žerjavno osebje, vršijo se študijski kurzi itd. Po nesreči dne 3. septembra 1937 smo na tem mestu napisali:

Smrtni primeri in nesreče ob žerjavnih progah nas silijo, da ponovno opozorimo vse sodelavce na **previdnost**:

1. Ne hodite na žerjavne proge, če nimate tam nič opraviti.

2. Če delate ob žerjavih, resno upoštevajte navodila mojstrov in delovodij.

3. Vsak nujen zadržek ob žerjavni progi sporočite prej žerjavovodji.

4. Neopozorjeni žerjavovodja ne more preprečiti nezgode na mestih, ki jih ne vidi, zato naj bo vsak sam previden.

5. Ne mislite, da je nesreča izključena, četudi žerjav trenutno stoji.

6. Vsaka neprevidnost in vsak samostalni korak na ta nevarna mesta je korak v nesrečo in v smrt.

Težko je in neprijetno drezati v te nesreče ponovno, težko je in neprimerno zopet znova in znova z nesrečnimi primeri dokazovati in opozarjati, ker nesrečniku s tem ni nič pomagano, toda ponovni primeri narekujejo to dolžnost.

Pri posluževanju žerjavov je treba pač upoštevati zadevne predpise, ki so predpisani za vsako mogočo priliko. Predpisi o posluževanju žerjavov so bili vsi priobčeni. Sploh pa naj velja načelo, **da se je treba vedno sporazumeti z mojstrom, z delovodjo in z žerjavovodjo za vsak popravek na ali ob žerjavu, da se izognemo nesreči.**

NESREČA SE LAHKO PRIPETI TUDI IZVEŽBANEMU

Ključavničar D. je dne 10. februarja popravljajl progo livnega žerjava. Ker je mesto razgledno, je bil prepričan, da se bo lahko izognil prihajajočemu žerjavu. Posel je opravljal že tri leta, zato je nevarnost manj slutil in ni obvestil žerjavovodje, da popravljajl progo.

vodje, da popravljajl progo. Zavoljo ropota ostalih žerjavov in zaradi zatopljenosti v lastno delo je preslišal in prezrl prihajajoči žerjav, ki ga je zagrabil in mu prizadejal poškodbe na kolenih.

Tri nesreče so se pripetile na tem žerjavu v zadnjih letih, vse bi lahko izostale, če bi bila naša navodila vsaj enkrat prečitana.

Predpisi za delo na in ob žerjavih obsegajo vsemogoče delovne poteke:

a) Varnostni predpisi pri gradnji žerjavov, da so varni dostopi na žerjav, za mazanje, čiščenje in popravila.

b) Predpisi za posluževanje, zadržanje na žerjavih itd.

c) Predpisi za popravila na žerjavih. Pri tem se pripeti največ nesreč.

d) Predpisi za privezovalce. Tu je treba še posebej paznje. Slabo nameščeno breme ne ogroža samo privezovalca, nego tudi sodelavce, obratne naprave in izdelke.

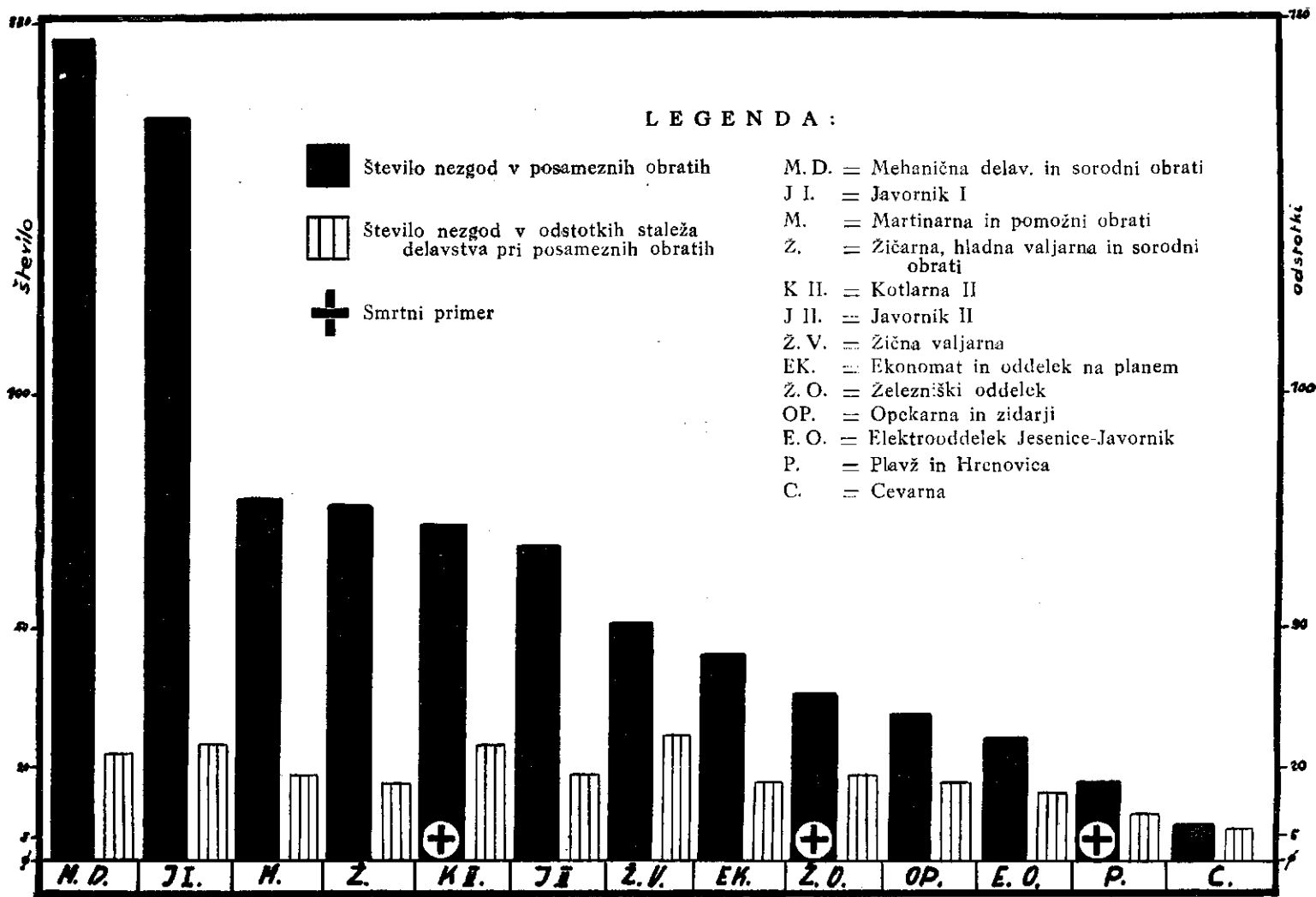
e) Predpisani so pregledi žerjavov, verig in vrvi.

Vendar je objavlanje predpisov brezuspešno, ako se na nevarnih mestih ne držimo vsaj neobhodnega predpisa:

Obvesti vedno mojstra in žerjavovodjo pred vsakim popravilom ali zadržanjem ob žerjavni progi.

PREGLED OBRATNIH NEZGOD PRI KID

v letu 1940.

Prinašamo letni pregled obratnih nezgod pri težki industriji na Jesenicah in na Javorniku. V pregledu so zapopadene vse, tudi najmanjše nezgode, ki so se dogodile neposredno ali posredno v službi in pri katerih je bila potrebna zdravniška pomoč ali zdravljenje.

Črni stolpci prikazujejo število nezgod po posameznih obratih. Takoj se opazi, da je bilo največ nezgod po številu v obratu M. D. (mehanična delavnica). Toda to splošno število nezgodnih primerov še ne da prave slike, kajti logično je, da je število nezgod večje v tistih obratih, ki imajo večji stalež, in manjše tam, kjer je manj delavstva.

Pravilno sliko obratnih nezgod po posameznih obratih dobimo šele v primerjavi odstotkov, kar kažejo črtani stolpci. Šele ko vidimo, koliko odstotkov delavstva se je v kakem obratu ponesrečilo pri delu, lahko vidimo, kje je bilo sorazmerno več ali manj nezgod.

Najmanj nezgod je bilo v obratu C (cevarna) in sicer le 5 % od staleža ali vsak dvajseti sodelavec. Najvišja številka obratnih nezgod dosega okrog 25 %, kar pomeni, da je v tistem obratu potreboval zdravniško pomoč ali bolovanje vsak četrty sodelavec.

Na splošno je v preteklem letu število obratnih nezgod pri KID na žalost naraslo. V letu 1939. je znašalo povprečje

17 %, dočim je v letu 1940. naraslo na 19 %. To se da razumeti z ozirom na večje nove sprejeme, kajti pri novincih je vedno več nezgod kakor pri uvedenih starih delavcih. Novinci so še manj ročni in

delo šele spoznavajo. Mnogo poškodb pa je še vedno zaradi neprevidnosti delavstva. S pažnjo, s previdnostjo in z upoštevanjem predpisov bi se lahko preprečila še marsikatera nezgoda.

NA REŠEVALNI POSTAJI

Odstotek nezgod je v preteklem letu narasel, mesto da se bi znižal. Na reševalni postaji prepogosto zveni telefon in preveč jo obiskujejo. Kaj je temu vzrok? Prepogoste nezgode. Marsikatera nezgoda bi se lahko preprečila in odstotek bi se znižal, če bi bili delavci nekoliko bolj previdni pri opravljanju del in bi mislili tudi na sodelavce.

Popisi nezgod na rešilni postaji potrjujejo dejstvo, da je pri delu premalo previdnosti.

Primer 1. Predelavcu prileti za rakami nenadoma $\frac{1}{4}$ kg težka zakovica na roko. Napravila mu je 4 cm dolgo rano. Kaj bi bilo, če bi ta kos priletel na oko, na glavo. Kdo je bil tako nepreviden, da je povzročil to nepotrebno nezgodo?

Zopet primer, da je sodelavec v šali potisnil sodelavca, ki je brusil nož, in se je tako vrezal v roko.

Še nadaljnji primer pripoveduje delavec, ves krvav po obrazu. Ko je njegov

sodelavec vzel lopato, ga je nehote udaril z njo po obrazu.

Več je takih primerov. Ali so potrebni, ali bi se jih ne bilo mogoče izogniti in zmanjšati število nesreč.

Za preprečenje vsaj takih nezgod ni treba dosti oprezanja, nego le čisto človeškega čuta do sodelavcev:

1. Ne odmetavaj neuporabnih zakovic preko konstrukcije, ker ne veš, kam padejo!
2. Ne ogovarjaj sodelavca pri stroju, ki je v teku, in opusti še tako nedolžne šale!
3. Bodi do sodelavca ustrežljiv in uviden, kolikor je največ mogoče. Svojo vročo kri kaži kjer koli hočeš, le ne v delovni vzajemnosti!

Čitajte navodila v našem listu. Samo nekaj minut posvetite tej pažnji, pa boste pomagali ohranjevati zdravje in srečo sebi in sodelavcem.

Fr. Sladič.

OBRATNE NEZGODE UNIČUJEJO

življenja in srečo delovnih ljudi ter žro milijone narodnega premoženja

Minister za socialno politiko gospod dr. Budisavljevič si ogleduje javno nezgodno razpredelnico pri vходу v našo tovarno

Človeka spremljajo na tem čudovitem svetu poleg občutja sonca, sreče in lepote tudi mnoge nevšečnosti.

Nekatere so take, ki jih sprejemamo kot usodo, kot namenjene, kot neizbežne in kot večne spremljevalke človeškega rodu od kraj kraja do kraj kraja, pa če so še tako boleče in hude. Zboli in umre oče številne družine. Zadnji dan biva med svojimi dragimi, na mrtvaški oder zrejo solzne očke in kličejo atka, da naj jih ne zapusti, da naj ostane, ker mama joka, ker bo brez njega hudo na zemlji. Osivelim staršem umre edini sin skrbnik. Bedita ob njem in strmita. Kdo bo odslej dober z njima, od kod naj pride sedaj na njun tesen dom žarek sonca in pomoči, zakaj odhajaš, ko bo brez tebe tako hudo... Strese se zemlja, poruši domove, ugonobi življenja... Padejo v vojni... Tako je bilo namenjeno, pravimo. Tako sprejemamo in polagamo v božje roke vse take in tisočere nevšečnosti kot usodo človeškega življenja na zemlji.

Tako je, preživimo, postavimo v lepih čustvih spomenike in napišemo, da so nekoč živeli, da so bili dobri, da so bili potresi in da so bile vojne.

Toda tudi takim na splošno usodnim nevšečnostim se človek zoperstavi, jih skuša krotiti in omiljevati. Medicina deluje, rešuje in zmaguje vedno bolj, geologi študirajo, inženirji konstruirajo, mirotvorci se trudijo, vsi da bi izboljšali pogoje življenja in zmanjševali nevšečnosti za človeka. Socialne ustanove so tu, bednostni skladi, rdeči križi, zavarovanja

itd., da nastopijo in lajšajo v življenjskih težavah.

Usodne nevšečnosti so tako že znatno zmanjšanje in njih bolj omiljena. Daj bog, da bi delo za človeštvo dobro uspešno napredovalo.

Med nevšečnostmi pa so mnogi primeri, ki ne spadajo toliko v božje kakor v človeške roke. Izmed številnih takih primerov spadajo sem obratne nezgode, to so nezgode, ki se pripetijo pri delu.

Vedno so nas spremljale in čisto se jim nikoli ne bomo mogli ogniti. Morali bi povsem opustiti delo in se zapreti doma, pa še to ne bi izdalo, kajti življenje je zvezano z gibanjem in z delom, kar pa je že nevarno. Celo pri izdelovanju igračk na domu, pri lupljenju krompirja, pri izprehodu na vrtu, da, celo pri nameščanju varnostne naprave ali opozorilnega napisa za varnost se lahko laže ali teže ponesrečimo. Še celo iz groba, kjer smo čisto na miru, nas lahko požene v zrak granata, če ima topovska posluga »obratno nezgodo« in če namesto vojaškega objekta zadene pokopališče.

Čisto torej ne moremo uiti nevarnostim obratnih nezgod, toda zmanjšamo pa lahko njih poseganje v naše življenje.

Pri borbi proti nezgodam smo prišli že tako daleč, da ne beležimo več samo primerov kot običajni knjigovodstveni material v svrhu kontrole izdatkov za za-

varovanja, temveč da so v državah z modernim socialnim skrbstvenim redom že pred desetletjem ustanavljali ustanove, katerih naloga je bila, znanstveno raziskovati vzroke nesreč in dokazati, kako bi se število nezgod zmanjšalo in tako prihranile izgube na narodnem premoženju, ki ga uničujejo obratne nezgode. Taka komisija je bila ustanovljena tudi v bivši ČSR.

Ker pa je za uspešno borbo proti nezgodam pred vsemi tehničnimi ukrepi najbolj potrebno pravo in psihološko razpoloženje vsakega posameznika in celote, je treba opozoriti na žrtve, ki jih zahtevajo obratne nezgode na zdravju in življenju ljudi ter na narodnem premoženju.

a) ŠTEVILO ŽRTEV NA LETO

V to svrhu prinašamo spodnji pregled, iz katerega je razvidno, koliko žrtv so zahtevale obratne nezgode v letu 1940, po posameznih industrijskih skupinah samo pri ljubljanskem OUZD.

IZKAZ V LETU 1940. PRIJAVLJENIH OBRATNIH NEZGOD

	Število članov, ki so se smrtno ponesrečili	Število članov, ki so utrpeli telesno poškodbo
Poljedelstvo	4	73
Javni promet	—	32
Zasebna prometna podjetja	1	88
Rudarstvo	2	2
Industrija kamenja in zemlje	8	304
Kovinska industrija	6	315
Gradnja prevoznih sredstev	—	31
Kemična industrija	3	123
Centrale za proizvodnjo sile in za preskrbo z vodo	—	24
Tekstilna industrija	3	263
Industrija papirja	—	129
Industrija kože in gume	1	56
Predelovanje kože in njenih surogatov	—	40
Gozdno planinska indust.	18	853
Industrija za predelovanje lesa in rezbarstvo	—	171
Industrija hrane in pijače	1	116
Industrija tobaka	1	9
Gostilne, kavarne in krčme	1	28
Oblačilna indust. in čiščenje	—	24
Gradnja železnic, cest in vodnih zgradb	5	598
Gradnje nad zemljo (visoke gradnje)	9	561
Grafična industrija	—	10
Higiena	—	10
Občinski obrati	2	41
Trgovina	2	101
Denarni in zav. zavodi ter samostojne pisarne	—	5
Gledališča, svobodni poklici in razno	—	16
Hišna služinčad	2	60
	69	4083

Torej nad 4000 primerov.

Pri tem pa je treba pripomniti, da so to samo prijavljene nezgode, pri katerih je potrebno daljše zdravljenje (medtem ko vodimo pri KID za našo interno tovarniško statistiko vse in tudi najmanjše nezgode).

Ali ni to zadostno število nesrečnikov? Kaj pa družine, svojci? Koliko boli, bede in žalosti. Ali morejo rente nadomestiti človeku izgubo na zdravju, ali želijo otroci rento ali zdravega očeta, ali želi mati rento ali zdravega sina? Noben denar ne nadomesti njihovega zdravja, noben denar njihovega človeka. Borba proti nezgodam mora zrasti torej iz stališča do človeka, za njegovo srečo, za njegovo življenje gre.

b) ŠKODA NA NARODNEM PREMOŽENJU

Poleg ugonabljanja sreče človeka kot takega povzročajo obratne nezgode ogromno škodo tudi na narodnem premoženju.

Za zmanjšanje nesreče človeka ob teh težkih razmerah so tu socialne ustanove. Gorje, če jih ne bi bilo, znak so človeške kulture in sploh človečnosti in reda. Te socialne ustanove store svojo dolžnost. Toda od njih ne moremo zahtevati, da spremljajo človeka na delu in ga opozarjajo na previdnost; ne morejo nameščati varnostnih naprav itd. Njihova naloga je lečiti.

Naša naloga pa mora biti in interes vse naše delovne vzajemnosti in sploh vse delavnosti v načelu: bolje preprečiti nego lečiti. Kajti prav te socialne ustanove so, ki nam prikazujejo in nas opozarjajo, da naj se število obratnih nezgod zmanjša v korist človeku in za ohranitev narodnega premoženja.

Nezgode stanejo denar. Od zgoraj navedenih ca. 4000 letnih obratnih nezgod je, hvala bogu, večina brez hudih posledic (razne zmečkanine, udarnine, ureznine, zbodline itd.). Okrog 2000 nezgod se zdravi samo štiri tedne. Nadaljnjih 1000 nezgod se zdravi že do deset tednov. V tem času prejemajo ponesrečenci samo hranarino oziroma mesto nje oskrbo v bolnici. Okrog 600 ponesrečencev dobi po 10 tednih tako zvano lečevno rento, ki se nadaljuje s tako zvano začasno rento. Po dveh letih se prizna trajna renta,

Ob vsakem zadržanju na žerjavu obvesti posebej žerjavovodjo

Rekonstrukcija nezgode na žerjavu 3. septembra 1937. Puščica kaže smer premikanja ogrodja žerjava, kjer je sedel delavec in ga je pritislilo ob lestev

vendar je takih ponesrečencev samo okoli 60. Približno toliko je tudi smrtnih nezgod na leto. Ostanek pa običajno odpade, ker se ugotovi, da niso bile obratne nezgode.

Že samo zdravljenje, oskrba in rente žro denar. Človeku pa bi bilo veliko boljše, če bi bil nezgode obvarovan, kakor pa da se za lečenje troši denar.

STROŠKI SMRTNIH NESREČ IN DRUGO

Povprečna obremenitev, ki jo povzroči smrtna nesreča, znaša okrog 50.000 din. So pa posamezni primeri zaradi obratne

nezgode, ki stanejo tudi preko 100.000 din. Približno toliko znašajo tudi obremenitve trajnih invalidov. Ostale nezgode obremenjujejo seveda neprimerno manj.

Skupna bremena (rentni kapitali, zavarovanje, proteze itd.) nezgodnega zavarovanja na primer pri OUZD v Ljubljani znašajo letno že preko 20.000.000 dinarjev. Pri tem pa seveda niso upoštevani rudarji, železničarji, Trgovsko bolniško podporno društvo itd.

OGROMNO PREMOŽENJE OKROG 200.000.000 DINARJEV

Vsa bremena, ki jih povzročajo obratne nezgode v vsej Jugoslaviji, moremo ceniti letno na okoli 200.000.000 dinarjev, kar predstavlja že znaten del narodnega premoženja.

S tem denarjem bi se dalo postaviti na leto najmanj deset novih bolnišnic.

c) IZGUBLJENO JE TUDI DELO ČLOVEKA

Poleg nesreče človeka, poleg nenadomestljivih izgub družinskega člana, poleg izgube na narodnem premoženju pa je uničeno tudi človekovo delo, njegovo ustvarjanje.

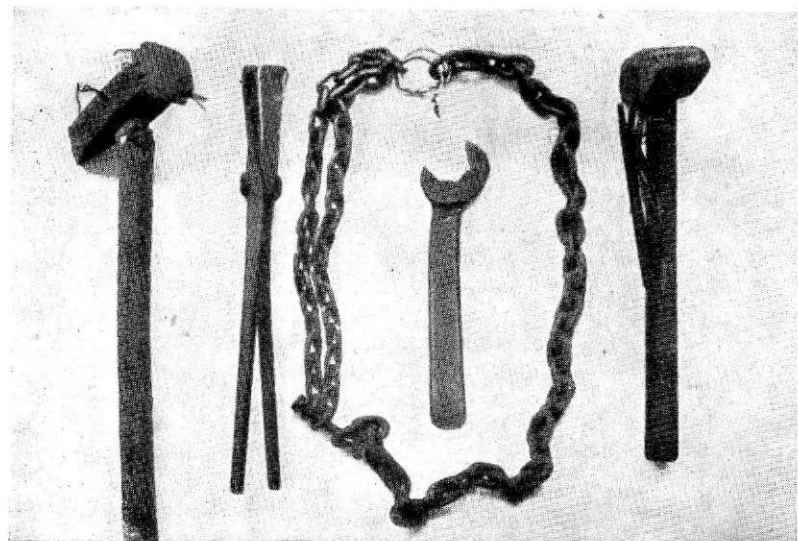
Bolje

preprečiti

nego

lečiti

Slabo orodje povzroča nezgode (glej tudi naslednjo sliko)

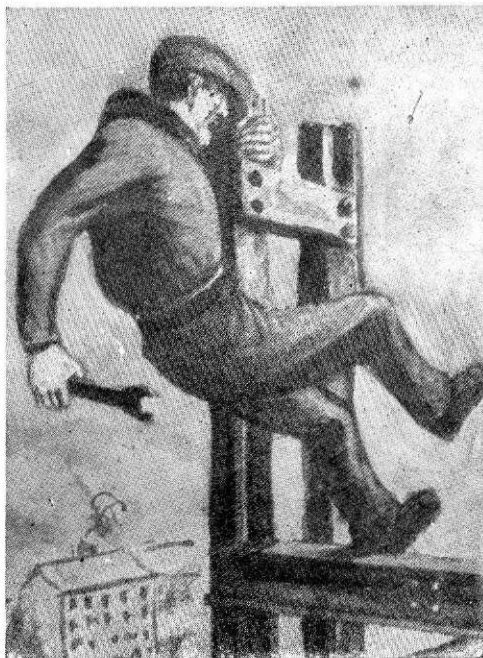
Ali niso vse te izgube dovolj glasen klic za borbo proti nezgodam za posameznike in za skupnosti?

POBUDE SOCIALNEGA ZAVAROVANJA

Novejše socialno zavarovanje polaga večjo pažnjo na preventivo, to je na preprečenje obratnih nezgod, kot pa na kurativo, t. j. na zdravljenje ponesrečencev. Brez dvoma je socialno zavarovanje v tem pogledu doseglo že znatne uspehe, vendar novi stroji in nova postrojenja povzročajo nove nevarnosti za delavstvo.

Naša industrija je posvetila obratnim nezgodam posebno pažnjo. Ustanovljen je poseben referat, ki proučuje delovne razmere po obratih in predlaga izboljšanja. Vsaka obratna nezgoda se ne samo zabeleži, temveč se njen vzrok preišče, da se podobno v bodoče prepreči. Številni na-

piši, številna opozorila itd. Vendar bomo zmanjšanje števila obratnih nezgod dosegli le, če bomo vsi sodelovali, vsi in vsak posameznik.

Sodelavci, za to vsi v boj proti nezgodam!

NOVO DELO DOMAČIH ROK

Tiha slovesnost v parni centrali

V kakšnih okoliščinah se vrši služba v parni centrali, ve samo tisti, ki je kdaj delal pri nas ali pa mu je bila dana prilika, da se je lahko vživel v naše delo. Para je vodni produkt, ustvarjajoči element, uporabljen na najrazličnejših mestih za najrazličnejše namene. Ta produkt se ne da stehati v železniških vozovih in kot produkt odpeljati, je pa vendar produkt, ki pomaga pri ustvarjanju drugih

produktov. Para se pri nas uporablja za pogon parnih turbin, v lužilnicah, pri plinskih generatorjih, za centralno ogrevanje obratnih prostorov itd. Tudi akumulatorska železniška lokomotiva piska in vleče s paro, ki se je napravila v naših kotlih.

Ko pritisne mraz, se sliši povsod samo ena zahteva: »Odprite nam paro za ogrevanje. Ne moremo delati, ker nas

zebe!« — Ni lahko ustreči vsem, če pomislimo, kakšno obsežno področje ima tovarna, po kateri se razpletajo veliki in mali parovodi tja do najzadnjega kotička. Tisti, ki zahteva paro, nikdar ne pomisli, ali bo lahko ustreči njegovi želji ali ne. Strojnik in kurjač se pa znojita, da vsaj po možnosti ustrezeta, da zadostita svoji dolžnosti in se rešita neosnovanih očitkov.

V ilustracijo naj navedem nekaj podatkov o naših parnih napravah.

Pri martinarni stoje strmocevniki parni kotli z obratnim pritiskom 22 atm. pri pregretju pare do 350° C. Ti kotli so bili grajeni za ekonomično izrabo toplote odvodnih dimnih plinov iz Siemens-Martinovih peči. Pozneje so bili ti kotli preurejeni na plinsko kurjavo generatorskega ali plavžnega plina. S to preuredbo se je produkcija kotlov znatno povečala. Para se v teh kotlih more segrevati do 350° C.

V parni centrali stoji ponosno pred nekaj leti postavljen moderni parni kotel Babcock & Wilcox za 35 atm. parnega pritiska pri pregretju pare do 450° C. Kurjenje je kombinirano s premogovim prahom in plavžnim plinom. Premogov zdrob se s pomočjo posebne priprave vsiplje v mlin, v katerem se zdrob segreje, osuši in zmelje. — Zraven tega kotla stoji njegov starejši verni drug istega sistema, toda z navadno premično rešetko, na kateri se kuri premogov zdrob. Grajen je za parni pritisk 22 atm. pri pregretju pare na ca. 380° C.

V istem prostoru čakata na razrešenje službe še dva mala parna kotla s premično rešetko za kurjenje s premogovnim zdrobom z obratnim pritiskom 10 atm. pri segretju pare do 300° C. Ta dva parna kotla sta sedaj najstarejša. Grajena sta bila leta 1907. za parni pritisk 14 atm. pri pregretju pare 320° C in sta služila v glavnem za pogon nizkotlačne AEG parne turbine, ki je bila pred leti zaradi »starostne onemoglosti« poslana na pokopališče starega železa. Tudi stroji odmirajo...

Za napajanje parnih kotlov se uporablja savska voda, ki pa vsebuje, kakor skoraj vsaka voda, ki jo dobimo iz narave, najrazličnejše snovi, ki bi se usedale v kotlu, če ne bi vode predhodno čistili v posebnem vodnem čistilcu. Take usedline in izločki bi v kotlu tvorili kotlovec, ki more postati vzrok najusodnejših eksplozij parnih kotlov ali tudi parnih turbin. Poleg tega ovira kotlovec dobro in ekonomično obratovanje parnih kotlov, ker je slab prevodnik toplote. V ta namen imamo v parni centrali moderen vodni čistilec, v katerem se voda popolnoma oprosti vseh neželenih snovi. Čistilec je precej obsežen, saj se v njem očisti vsako uro skoraj 20.000 litrov vode.

V pričetku je bilo omenjeno, da uporabljamo paro v velikih količinah tudi za pogon parnih turbin. V električni centrali stojita dve moderni parni turbini za pogon električnih generatorjev, ki služijo v izdatno pomoč našim vodnim električnim centralam, ki zlasti v zimskih mesecih zaradi pomanjkanja vode pešajo. — Pri plavžu imamo parno turbinsko vetrilo za dovanje zraka v plavž. Parna turbina, ki je neposredno sklopljena z visokotlačnim vetrilom, je opremljena s posebno regulacijo obratov, s čimer se doseže dovod konstantne množine zraka, ki je potre-

Osebe in vodstvo parne centrale z obratovodjo g. inž. Sauerjem

ben za gorenje plavža. Poleg turbinskega vetrila stoji v kotu skoraj neviden ventilator, katerega požene mala, skoraj miniaturna turbinica, ki se mora tudi zavrteti, če je potrebno, zlasti ob motnjah velikih, stalno obratujočih vetril. — V parni centrali in pri kotlih ob martinarni stojita poleg električnih sredobežnih črpalk tudi tri moderne turbo-črpalke, na katere ne sme strojnik nikoli pozabiti, ko vrši službo pri njih. Tudi kurjači, ki hočejo vršiti službo v parni centrali ali pri kotlih ob martinarni, morajo te črpalke dobro poznati.

V zimskih mesecih, ko morajo parne turbine voziti s polnimi obtežbami, ko pritiska mraz, zaradi česar je treba posiljati na vse strani po tovarni v cevno omrežje naravnost ogromne množine pare, vidimo ob parni centrali vedno vrsto železniških voz, iz katerih se premog razklada. S samokolnicami dovažajo dovažalci premoga premog pred parne kotle ter ga nato nakladajo na preprosto dvigalo, ki dvigne premog v silos največjega parnega kotla. Pri drugih kotlih, ki se kurijo s premogom, se pa mora kurjač poslužiti lopate, s katero ni lahko metati premog na pravo mesto rešetk, da se doseže dobro kurjenje kotla. To je težko delo, ki zahteva celega moža, in moti se tisti, kdor misli, da kurjač pri nas vazi samo na manometer in »vodo«. Popoln kurjač mora pri nas zadostiti mnogim telesnim in dosti duševnim sposobnostim.

Pri težkem, napornem in obsežnem kompleksu tudi strojnik nima lahkega dela. Dostikrat mora tudi on prijeti za samokolnico in lopato samo, da reši situacijo, ko zaradi velike obtežbe primanjkuje pare in obstaja nevarnost, da obstane kak obrat. Para je dostikrat vodilni, osnovni element tovarne, kajti, če pare ni, ni električnega toka in, če slednjega ni, se ustavijo stroji... Kolikokrat je para preprečila razne plinske eksplozije, po katerih bi bil zastoj velikega dela tovarne neizbežen!

Da se zadosti ogromni potrebi tovarne glede porabe pare, zlasti za ogrevalne naprave, so se v zadnjem času zgradili 3 parni kotli. Dva izmed teh sta zagorela 15. januarja v jeseniškem obratu, eden pa na Javorniku istega dne.

Ko ste proti preteklega leta stopali mimo demontažnega žerjava, ste opazili, da se je nekaj dni skladalo »staro železo«. Škoda bi bilo fotografske plošče za te zarjavele in pokvarjene dele. Vmes je bilo nešteto starih cevi, izmed katerih nista bili niti dve enaki. Strojniki in ključavničarji so se po navodilih zapodili med to gmoto in začeli so sestavljati sestavljenko v naravi. Marsikdo v prvih dnevih ni mogel verjeti, da bo iz tega zrastel parni kotel, Marsikdo si ni mogel razlagati, zakaj delajo strojniki in ključavničarji parne centrale v starem železu — na prostoru. Ni bila to kazen, temveč potreba, ko se je montiral velik vodoceveni parni kotel s 10 atm. pritiska pri segretju pare na 300° z dobro delujočo premično rešetko. Kotel se je opremil tudi s plinskimi gorilci, tako da se kotel kuri lahko samo s plavžnim plinom, premogom ali kombinirano. Osem tednov je trajala montaža in že je bil kotel pripravljen za preizkušnjo z vodnim pritiskom, ki je nadvse dobro uspela. Zidarska dela je izvršila tvrdka Heinicke-Spiller iz Zagreba. Med zidavo se je opre-

ma kotla še izpopolnjevala. Kdor pogleda sedaj dokončan kotel, ki stoji v novem prizidku parne centrale, ne bo verjel, da je bil isti enkrat obsojen na smrt za martinovko...

Kdor je opazoval montažna dela novega kotla, je lahko opazil, da se je delo pričelo graditi pri glavi. Najprej je bil postavljen kotel — nato pa se je pričela graditi okrog njega stavba. Komu niso padli v oči naši domači artisti, ki so poleg vratolomnih gibov opravljali še določeno montažno delo?

Ker se je vršilo delo po večini na prostem, je šla montaža hitreje izpod rok, pač pa smo bili vsi, ki smo delali na kotlu, izpostavljeni vremenskim neprilikam, kar ni bilo ravno najprijetnejše. Montaža, čigar vodstvo je bilo izključno v domačih rokah, se je vršila brez vsakršnih detajlnih načrtov in montažnih risb, izvršili pa so jo v največji meri strojniki in kurjači parne centrale sami. Vsa navedena dejstva jasno dokazujejo, da so domače moči visoko kvalitetne in zmožne del, ki so jih opravljali tuji strokovnjaki. Kdor je že delal na podobnih delih, ve, da je montaža starega in že rabljenega kotla mnogo težja kot montaža popolnoma novega kotla.

Popolnoma neopazno se je gradil istočasno pri opekarni manjši, kurilnocev-

ni parni kotel z 10 atm. parnega pritiska. Načrti za kotel in pripadajočo opremo so bili izvršeni v vodstvu parne centrale, kotel sam pa je bil izdelan pri Splošni stavbeni družbi v Mariboru, iz materiala KID, montažna dela so pa izvršili strojniki in kurjači parne centrale. Kurišče kotla je tako urejeno, da se kuri lahko z generatorskim plinom ali pa s premogom.

Podoben kotel kot pri opekarni so postavili tudi na Javorniku. Ta kotel služi za izrabo odvodnih plinov iz plinske peči. Opremljen je tudi s plinskim gorilcem za generatorski plin.

Dne 15. januarja 1941 smo imeli v parni centrali tiho slovesnost. Zakurjeni so bili trije novi kotli, delo domačih rok in samostojnih idej, v zadovoljstvo vseh, ki so položili vanj svoje moči.

V čast si štejemo priznanje in nadaljnjo pobudo gospoda nadsvetnika in inspektorja parnih kotlov, ing. Ditricha Antona, ki je kot uradna oseba prisostvoval zakurjenju kotlov, ki jih je prej pregledal in odobril za takojšnje obratovanje.

Novi parni kotli so namenjeni predvsem za obratne potrebe nekaterih produkcijskih obratov in za ogrevanje tovarniških prostorov. Z dograditvijo teh kotlov smo se rešili večnih očitkov, da ne »damo« dovolj pare.

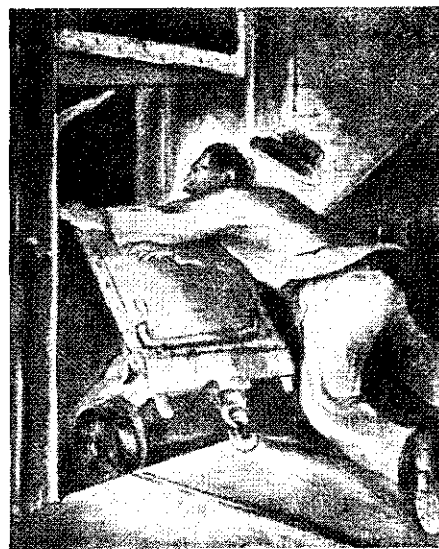
Strojnik.

DA BI NEZGODE POZNALI — IN SE JIH VAROVALI

V našem listu smo priobčili mnogo nezgodnih slik in opozoril, katerih namen je bil, opozarjati na nevarna mesta, na potrebno previdnost in predpise za obvarovanje pred nezgodami pri delu. V zadnjih 4 letnikih Tov. vestnika so bili v ta namen priobčeni tile krajši in daljši članki:

- I./28. Splošno o nezgodah in nezgodnem zavarovanju.
- II./1. V boj proti nezgodam.
- II./3. Deset zapovedi dobrega samarijana.
- II./5. Povožilo ga je.
- II./6. Odkopi.
- II./7. Nega ran.
- II./10. Razmerje nezgod.
- II./11. V boj proti nezgodam.
- II./13. Doba za kopanje, sence in smrt.
- II./15. Stroški obratnih nezgod.
- II./21. Sodelujmo vsi za dosego varnosti pri delu.
- II./22. Bodite previdni povsod.
- II./23. Varnostne naprave.
- II./24. Pospravi in vzdržuj orodje.
- III./1. Orodje — pazljivost.
- III./2. Konstrukterjem in varilecem.
- III./3. Obleka, električni deli.
- III./4. Delo ob strojih.
- III./6. Pripenjanje bremen na žerjav.
- III./9. Zaščita oči.
- III./10. Previdnost pri delu z ognjem.
- III./12. Nezgodna statistika.
- III./13. Bolje zamuditi, kot skakati na premikajoči se vlak.
- III./22. Ravnajte pravilno s težko poškodovanim.
- III./24. Pregled ob zaključku leta.
- IV./5. Tako vodimo statistiko nezgod v naših obratih.
- IV./7. O nezgodah v letu 1939.

- IV./16. Železniške nesreče.
- IV./20. Lahkomiselnost, ki se je še dobro iztekla.
- IV./22. Nezgode pri transportih.
- IV./23. Preprečenje nezgod pri montažah in pri delih v višini.

Bolje

**preprečiti
nego**

lečiti

Dr. Čeh Milan, Jesenice:

POŠKODBE NA ROKAH

Kamor koli se ozreš, povsod lahko občuduješ čudovite ustvaritve človeških rok. Že komaj rojeno dete skuša z ne-bogljenimi ročicami priti v stik s svojo okolico. In pozneje, v zreli dobi življenja, so pri človeku zopet roke tiste, s katerimi se oklepa življenjskega dela. Potrebne so težaku v njegovem napornem pehanju za vsakdanji kruh, potrebne umetniku, da svoje misli sprovede v stvarnost, potrebne duševnemu delavcu, da z njimi izraža svoje razpoloženje, in nadalje sleherniku v boju za obstanek.

Kakor so značaji ljudi različni, tako so različne tudi njih roke. Roka težaka je drugačna od roke duševnega delavca, roka moža se razlikuje od roke žene, kajti vsak opravlja različno delo. Vendar, zdrave roke — so vsem enako mile in potrebne. Omogočajo nam posreden stik s predmeti naše okolice. V koži, ki pokriva roko in prste, je važen sedež čutila, imenovanega taktilnost ali tip, ki omogoča popolno plastično dojemovanje predmetov glede oblike, trdote, elastičnosti, temperature itd.

Roka je razen obraza najbolj izpostavljena nevarnostim, ki preže na naše telo, a je kljub temu najmanj zavarovana. Dvajseto stoletje, ki se imenuje tudi stoletje tehnike in stroja, je v ogromni meri povečalo nevarnosti, ki jim je roka pri delu izpostavljena. Zaradi te izpostavljenosti je roka deležna mnogih ne-zgod. Zlasti pri delavcih, ki so zaposleni pri tekočih trakih, kjer se zahteva odlična izurjenost s popolnoma zdravim živčevjem, so nezgode na rokah in prstih zelo številne. Zato moram pibiti, da se za tako delo mora zahtevati od delavca predvsem 100% zbranost in zdravo živčevje, ker le tako more poleg dela, ki ga opravlja, istočasno varovati samega sebe. Omembe vredna je ugotovitev, da so delavci začetniki, ki so se rekrutirali iz kmečkega stanu, mnogo manj sposobni za dela pri strojih kot pa nasprotno delavci, ki so se rodili in rasli v industrijskih krajih ali mestih. Pri kmečkem delavcu so njegovi reflektorični gibi kljub

največji pazljivosti počasnejši in okornejši; nezgode številnejše; za prilagodi-tev delu pa potrebuje daljšo dobo kakor njegov tovariš, ki je rasel pod sivimi oblaki tovarniškega dima.

Po mnogih statistikah je dokazano, da izmed vseh nezgod, ki jih običajno utrpijo industrijski delavci, dve tretjini odpadeta na poškodbe rok in prstov. Hvala bogu je velik del izmed teh take narave, da ne povzroča trajnih pohabljenj, ali vendar približno pri eni tretjini ostanejo trajne posledice. Žal se dostikrat tudi pri manjših poškodbah razvijejo težke zastrupitve tako, da se 0,14 do 0,50 % poškodb na rokah in prstih konča s smrtjo.

Predno se poglobimo seznanimo z različnimi poškodbami rok in prstov, je potrebno poznati zgradbo roke same. Sestavljena je iz kosti, sklepov, mišic, kit, veznega staničevja, žil, živcev in kože. Začne se v zapestju in se deli na zapestje, dlan in prste. V zapestju je 8 malih, nepravilno oglatih, v dveh vrstah ležečih koščic, ki vežejo obe podlehtni kosti z dlanjo. Te zapestne koščice so med seboj tesno povezane, vendar pa so med njimi sklepi, ki omogočajo, da se roka v zapestju lahko upogiba in nateza ter suče na notranjo in zunanjo stran. V dlani je 5 vzporedno ležečih dlanskih kosti, ki so pri zapestju med seboj zvezane s trdnimi vezmi, le palčeva dlanska kost ima prostejši sklep. Prsti imajo po 3, palec pa le 2 podolgovata členka. Z dlanskimi kostmi in med seboj so členki zvezani tako, da se prsti, ako se stegnejo, morejo premikati v malem obsegu na vse strani; kadar so upognjeni, pa le malo. Vsak prst je mogoče v vseh njegovih sklepih upogibati in natezati. Palec pa ima še to lastnost, da se zaradi prostejšega sklepa v zapestju lahko postavi nasproti ostalim prstom. Zavoljo tega ima roka svojo najkoristnejšo sposobnost, da lahko prijema različne predmete.

Mišičevje najdemo samo na dlani. To so mnoge male mišice, ki so zraščene med dlanskimi kostmi in ki oblikujejo

površino dlani. Med mišicami so žile odvodnice in dovodnice, ki se razpletajo v gosto drobno omrežje in skrbje za zadostno prehrano ter gretje roke in prstov. Vzporodno z žilami se razpletajo v globino dlani številni živci, ki se končujejo v posebnih stanicah in je njihov namen, dojemati različne dražljaje. Na prstih in na hrbitišču roke ne najdemo nikakih mišic. Na hrbitišču roke in dlani so številne kite, ki tečejo iz podlehtnice k členkom prstov in omogočajo njih gibanje. Kite imajo skupno ovojnico, ter so pokrite s kožo. V prstih so kite tesno povezane in ovite z veznim staničevjem. Vezno staničevje je pokrito s kožo, s katero je tesno zraščeno. Ravnotako je vezno staničevje razprostrto preko dlani, kjer je tudi tesno zraščeno s kožo. Koža je na dlani in spodnjih straneh prstov debelejša ter tako bolj odporna proti škodljivim vplivom dela, na hrbitni strani pa tanjša in premakljiva (ker pod njo ni veznega staničevja). Zaradi tanjšosti in prosojne kože na hrbitni strani se pod njo vidijo mnoge žile dovodnice. Da je roki mogoče trdnije in preciznejše prijemanje predmetov, so prsti oboroženi še z nohti.

Namen tega sestavka je, predočiti najčešče poškodbe, ki jih utrpel roke in prsti pri različnih delih. Po načinu, kako nastanejo, in po obliki razlikujemo sledeče: kožne odrtine, urezne in sečne rane, ubodnine, ugrizne rane (povzročene po kačah, psih, konjih itd.), raztrganine in zmečkanine, strelne rane, vrinjena tuja telesa (železo, les, pesek), presekane in raztrgane kite, poškodbe živcev, poškodbe z elektriko, opekline, ozeblino, razjednine po kislinah in lužninah, izvinjenja in izpahnenja ter kostne prelome. Iz vseh teh poškodb se lahko razvijejo gnojni procesi, zaradi katerih roke tudi največ trpijo. Zato hočem predvsem razložiti nastanek gnojnega procesa ter vse škodljive posledice, ki se iz tega razvijejo.

Na jasnem si moramo biti, da vsak gnojni proces povzroči malo, nevidne enostanične rastlinice, ki se imenujejo bakterije ali klice. Od teh prednjačijo pri gnojnih procesih predvsem stafilokoki in streptokoki, ki se stalno nahajajo na površini naše kože, zlasti pa na rokah. To je razumljivo, če pomislimo, da prav roka prihaja največ v dotik z nečistimi predmeti. Če pridejo označene klice v kako lojnico, ki je v koži, se ista zagnoji in nastane furunkel ali mali tur. Če se več malih tur združi v enega, nastane karbunkel ali tur. (Najbolj poznan je karbunkel na tilniku.) Značilno za te vrste gnojenja je, da so lokalnega značaja, t. j. da se gnojenje ne širi, ker si gnoj poišče pot navzven. Popolnoma drugače pa je pri razsežnih gnojenjih, takozvanih flegmonah, pri katerih se gnojni proces ne omejuje na eno mesto, temveč se širi hitro iz žarišča izpod kože, ne da bi si poiskal pot navzven. Z ozirom na čisto posebno anatomsko sestavo roke in prstov imajo tudi gnojni procesi na njih nek svojstven značaj, zato jih medicina naziva s posebnim imenom »panariciji«.

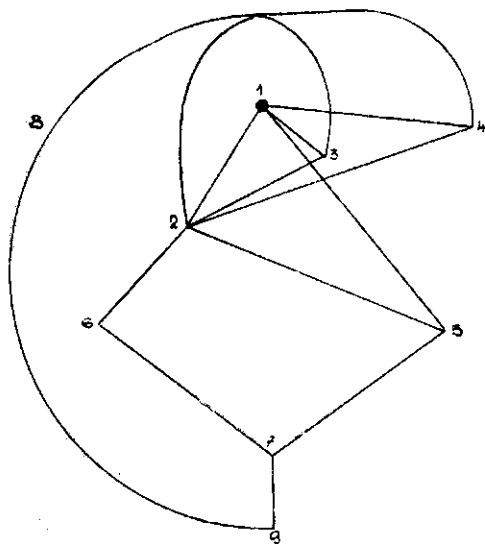
Gnojenja v prstih ljudstvo običajno imenuje »črv«. Ta oznaka pa ni popolnoma točna, ker se s tem razume samo gnojenje kite, ki pri takem procesu razpade in se potem da izvleči kot črv.

V martinarni

Kakor sem že omenil, vsak gnojni proces povzroči klica, ki pride pod kožo. Pri poškodbah taka klica najde pot najsi bo skozi odprto rano, prasko, malo ubodnino itd. v tkivo, kjer povzroči takoj ali pa šele čez nekaj dni, tudi celo nekaj tednov, gnojenje. Posebnost takega gnojenja je v tem, da se širi, in tako se iz enostavnega in malega gnojnega procesa lahko razvijejo komplikacije, t. j. gnojenje kit, sklepov ali kosti. Širj se dalje proti dlani, zapestju in po mezgovnih potih, ki se v takih primerih vidijo kot rdeče črte na podlehtnici, tudi v okončino samo. Tako nastane splošno zastrupljenje, ki mnogo-krat povzroči smrt.

Za boljšo razlago, kako se iz malega gnojenja na prstu lahko razvijejo različna gnojenja kit, sklepov, kosti itd., naj služi tale skica:

1. Podkožno gnojenje
2. Gnojenje kit
3. Gnojenje sklepov
4. Gnojenje kosti
5. Gnojenje dlani
6. Gnojenje kitnih ovojníc
7. Gnojenje podlehtnice
8. Splošno vnetje mezgovnih potov in žlez
9. Splošno zastrupljenje

Zlasti je nevarno gnojenje kit, ker so te med seboj z ovojnicami povezane, zato se gnojni proces enega prsta lahko razširi tudi na dlan in od tam na druge prste. Posledica takega gnojenja, ki je zelo dolgotrajno, je težka pohabljenost in trajna negibljivost prstov ali tudi cele roke.

Pri gnojitvah sklepa ali kosti je mogoče rešiti ostali del prsta ali roke le tako, da se bolni del takoj amputira. Tipično pri gnojnih obolenjih prstov je, da prst po kaki mali poškodbi kar čez noč zateče in dobi modrikasto barvo. Pri tem povzroča neznosno bolečino, ki vzamejo bolniku spanje, kar pa je smatrati za veliko srečo, kajti bolečina prisili vsakega, da se napoti pravočasno k zdravniku.

Nihče ne ve, kaj lahko iz male, dosti-krat nevidne ranice nastane, zato naj vsak posveča negi kože največjo pažnjo. Snaga je najboljši zaščitnik pred gnojitvami. V vsakem primeru poškodbe je postopati pravilno, da se prepreči infekcija. Navajam postopke, katerih se je poslužiti, kadar je ranjena koža roke ali prstov, zlasti kadar so prizadejane urezne rane, odprti kostni prelomi, zmečkanine, poškodbe kit in sklepov:

1. okolico ter robove rane namaži s 5% jodovo tinkturo (s tem se klice tako rekoč prilepijo na kožo, da jih ovoj ne more zanesti v rano);

2. ne dotikaj se rane niti s prstom niti s kakim drugim predmetom, ne izpiraj rane ter ne zalepi je morda z obližem;

3. pokrij svežo rano s sterilno tančico (gazo), ki se dobi v lekarni, če pa te pri roki ni, si lahko pomagaš z dobro prepranim, na soncu posušenim in z vročim likalnikom zlikanim belim platnom (rob- cem ali servieto).

To je vse, kar se more storiti za prvo silo, nadaljnja skrb pa naj bo: čimprej k zdravniku. Zapomniti pa si je treba, da zdravnik lahko izreže in zašije rano le takrat, če je ista mlajša od 6 ur. Če pa je od poškodbe poteklo več kot 6 ur, zdravnik rane ne sme več zašiti, kar pa postane lahko usodno za funkcijo prstov, kajti če kita ni zašita, je prst pohabljen.

Pri poškodbah sklepa ali zaradi zmečkanine prizadetem, odprtem kostnem prelomu obstaja velika nevarnost, da se pridruži gnojenje z vsemi posledicami, kar se pa vse da preprečiti, če poškodovanec pravočasno pride k zdravniku.

Glede dobe zdravljenja je ogromna razlika med poškodbami, ki so bile pravočasno in pravilno obvezane, in onimi, kjer pomoč ni bila takoj in pravilno nudena. V prvem primeru traja doba zdravljenja povprečno 10 dni, medtem ko pri zanemarjenih ranah nastanejo komplikacije in traja zdravljenje 20 do 40 in še več dni. Razumljivo je, da so pri prepozno in nepravilno negovanih ranah posledice tudi dosti hujše.

Veliko nevarnost predstavlja za poškodovanca tudi možnost infekcije z bacilom tetanusa, ki povzroča krčevito odrevenost in zelo često smrt. Vsakikrat, kadar je rana onesnažena s cestnim prahom, vrtno zemljo ali gnojem (konjski gnoj), nadalje pri ubodnih ranah, povzročenih z lesom (zalusko) ali trnom, je zdravnik primoran poškodovancu vzbrizgniti serum proti tetanusu. Zato v takih primerih še bolj velja pravilo, da je treba takoj k zdravniku.

Pri ubodnih ranah in malenkostnih praskah preteče mnogokrat precej časa od nezgode do izbruha gnojenja. Marsikdo medtem že pozabi na dobljeno poškodbo in je zato neprijetno presenečen, ko se pojavijo posledice. V takih primerih se klice, ki so po mali ranici prišle pod kožo, le počasi množijo. Na njihovo rast pa v tem času ugodno vplivajo predvsem mehanski dražljaji, n. pr. pritiski, drgnjenja itd. Mnogokrat da pobudo za rast klic kako kemično sredstvo, ki zmanjša obrambno moč tkiva.

Zelo pogosta in graje vredna je navada, da ljudje nabrekli, t. j. že inficiran in zagnojen prst ali roko prebadajo z iglo. Tudi ni priporočljiva navada, z različnimi mažami in obkladki ustavljati gnojni proces. Pri vseh gnojitvah pomaga le široka vrezna rana, ki jo napravi zdravnik v narkozi brez bolečin, kajti s tem se šele prepreči nadaljnje gnojenje. Že sam tak operativni poseg, ki reši bolnika hudih bolečin, je več vreden, kot vsi olajševalni praški, ki v takih primerih ne pomagajo. Po operativnem posegu pa je predvsem važno popolno mirovanje s poškodovanim udom.

V ilustracijo, kako pogoste so poškodbe rok in prstov, ter komplikacij, ki po poškodbah nastanejo, navajam nekaj števil, vzeti iz operacijskega protokola bolnice bratovske skladnice na Jesenicah. Tako je bila v letu 1940, nudena kirurška pomoč v 62 primerih ureznin in raztrganin, v 14 primerih presekanke kite, 20krat pri kostnih prelomih, v 9 primerih je bilo potrebno odstraniti železo ali les iz roke ali prstov. Zaradi komplikacij, ki so nastale po poškodbah, je bilo potrebno 15krat odrezati prst in sicer 7krat zaradi gnojenja kosti, 7krat zaradi razsežne zmečkanine ter enkrat zaradi gnojenja prstnega sklepa. V 4 primerih je bila potrebna operacija zavoljo gnojenja kite, v 61 primerih zavoljo gnojenja podkožnega tkiva prstov, v 10 primerih zaradi turv in vnetih žuljev, 4krat zaradi gnojenja okolice nohta, 3krat pa zaradi razsežnega gnojenja na dlani. Skupno sta bili zaradi poškodb na rokah in prstih potrebni 202 operaciji.

Vsi našteti primeri so bili težjega značaja. Pripomniti pa je, da je bilo še mnogo več drugih poškodb, n. pr. opeklin, odprt in manjših ran, kjer kirurška pomoč ni bila potrebna.

Če pomislimo, da je moral vsak poškodovanec izmed zgoraj navedenih primerov bolovati povprečno od 10 do 40 dni in tudi čez, si šele moremo predočiti ogromno izgubo na delovnih dnevih in zaslužku zlasti, ker pri poškodbah na rokah in prstih bolečine branijo delavcu, da bi še naprej opravljal delo. V velikem številu zgoraj opisanih primerov so bili poškodovanci sami krivi, da se je doba zdravljenja zavlekla, ker niso pravočasno poiskali zdravniško pomoč.

S tem sestavkom sem hotel podati sliko vseh nevarnosti, ki pretijo pri velikih kakor tudi malih ranah na rokah in prstih. Zato je treba čuvati in negovati te naše ljube roke, kajti, če je še tako visoko odmerjena renta, izgube prsta ali roke ne more nikdar nadomestiti.

Predavanje v klubu

Preteklo sredo je bilo v klubu uradnikov KID prirejeno strokovno predavanje. Predaval je obratovodja metalurškega oddelka g. inž. Karel Oroszy o temi: Razvoj in pridobivanje visokovrednih gradbenih jekel in njihova uporaba za varilne konstrukcije v jeklogradnjah in gradnjah mostov.

Predavanje je bilo odličen strokovno-znanstveni doprinos za teoretična in praktična spoznavanja visokokvalitetnih jekel. Drugi del predavanja še sledi. Prosili smo gospoda predavatelja, da predavanja odstopi za Tov. vestnik.

Predavatelju se je zahvalil ravnatelj g. dr. inž. Klinar, ki je tudi dal pobudo za podobna predavanja.

*

Znak resnosti in naprednosti je bilo tudi sporočilo kluba, da je običajna pustna zabava zaradi resnosti časov odpovedana. Tako se vidi, kako se lahke zabave pri resnih ustanovah umikajo pravim in koristnim.

Varnosti in zdravju pri delu služijo tudi

ZAŠČITNA SREDSTVA

Samo za nabavo zaščitnih oblek in sredstev je bilo v naših obratih v zadnjem polletju izdanih 873.684,26 dinarjev

Navidezno brezpomembna se nam morda zdijo zaščitna sredstva in obleke, ki jih potrebujejo in dobivajo posamezniki ali skupine za opravljanje dela na umazanih, mokrih, vročih ali drugače nevarnejših delovnih mestih. Predrobna so in sama ob sebi se nam zdijo umevna, zato jih ne jemljemo v račun in mogoče nanje tudi manj pazimo.

Pomen zaščitnih sredstev pri delu pa je v pogledu zdravja in varnosti človeka prav tako važen kakor vse ostale zaščitne naprave; mogoče še bolj, ker človeka spremljajo pri vseh drobnih delih, ki se drugače zaščititi še ne dajo, a se morajo opraviti.

V zadnjem polletju je bilo po naših obratih razdeljenih po kolektivni pogodbi sledeče število zaščitnih sredstev in oblek:

- 1861 modrih jopičev,
- 2528 modrih hlač,
- 99 jutastih jopičev,
- 83 jutastih hlač,
- 2705 jutastih vreč,
- 1069 jutastih vrečic,
- 2366 parov jutastih rokavic,
- 5164 parov ročnega usnja,
- 22 parov usnjenih ročnih manšet,
- 334 usnjenih predpasnikov,
- 6 gumijastih predpasnikov,
- 258 platnenih predpasnikov,
- 46 parov gumijastih škornjev,
- 382 parov usnjenih rokavic,
- 13 azbestnih jopičev,
- 11 azbestnih hlač,
- 106 parov azbestnih rokavic,
- 2231 parov cokelj,
- 680 parov čevljev z lesenimi podplati,
- 649 zaščitnih očal,
- 1551 stekel za očala,
- 26 mask proti prahu,
- 205 oblek iz gostega blaga,
- 245 jutastih rokavov,
- 89 ženskih predpasnikov z rokavi,
- 7 azbestnih predpasnikov,
- 8 parov plezalnih čevljev,
- okrog 9000 kg mila.

Nabava teh zaščitnih sredstev od 1. julija do 30. decembra 1940 je stala 873.684,26 dinarjev, torej v enem letu nad 1 in pol milijona dinarjev.

V tem pregledu vidimo dokaj usjennega, jutastega in gumijastega materiala.

Ni treba posebej pripominjati, kako je s tem blagom že sedaj. Nabava bo, kakor je videti, vedno težja, nadomestkov pa zaenkrat še ni. Zato naj vsak pazi tudi na ta sredstva, da bodo čim dalje služila. Malenkosti se sicer zdijo posamezno, toda seštete izkažejo vsoto.

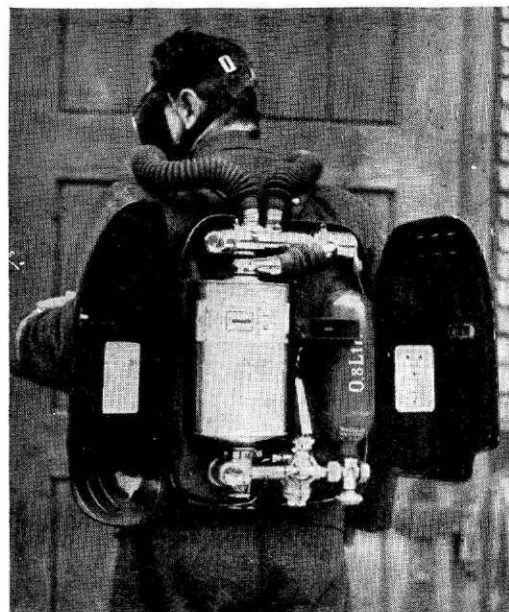
Naj bodo zaščitna sredstva omenjena v tej zvezi z namenom, da jih bomo prav uporabljali in jih čuvali, kajti, če nekatera poidejo, bodo nadomestki verjetno slabši, če sploh bodo nadomestki.

CO-cedilo. Ščiti pred CO plinom, vendar se sme porabljati le tam, kjer je zadosti kisika na razpolago — torej na odprtih prostorih ob plinovodih in napravah, kjer ni nevarnosti, da bi zraka (ki je pa lahko zastrupljen) zmanjkalo

Cev za sveži zrak, dihanje je omogočeno v vsaki atmosferi, samo da ostane konec cevi na svežem zraku

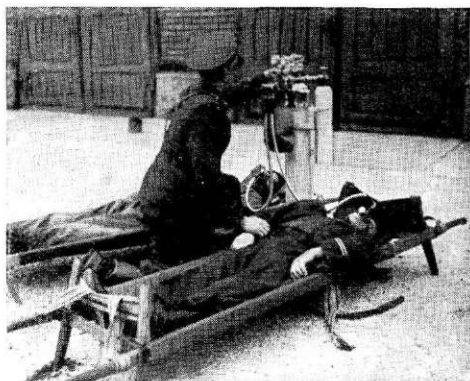
Dihalni aparat, porabljiv proti vsakemu plinu, ni odvisen od zunanjega zraka, ker ima kisik pri sebi stisnjen v jeklenki. Dihanje je tudi pod vodo mogoče

Isti aparat — zaprt. Porabljiv tudi z ustnikom

Civilna maska »Nebojša« — pri nas za zaščito pred industrijskimi plini (CO in CO₂) ni porabna, cedilo ne ščiti pred CO plinom

Inhalacija kisika pri zastrupljenih s CO plinom

Dr. jur. et phil. Jos. Žontar:

KRANJSKI »CONSESSUS COMMERCIALIS« IN NJEGOVO DELO ZA NAPREDEK ŽELEZARSTVA

1. USTANOVITEV DVORNEGA KOMERČNEGA SVETA IN KRANJSKEGA KONSESA.

Sredi 18. stoletja so prišle vzhodno-alpske in sudetske pokrajine v težak gospodarski položaj. Pruski kralj Friderik II. je osvojil Šlesko, na katero so bile omejene dežele v industrijskem in trgovskem oziru skoraj popolnoma navezane. Na Šleskem je bila krepko razvita industrija tkanin in volne, lanu in svile. Tu je bilo središče veletrgovine, ki je posredovala med vzhodom in zahodom Evrope. Na Šlesko so pošiljali iz Češke prejo in slabše vrste platna. Prejo so podelali na statvah, češko platno pa izvažali skupaj z lastnimi izdelki, ker niso mogli več z njimi kriti velikih potreb izvoza. Iz Češke in Moravske so dobivali nadalje grobo volno. Na Šleskem so jo porabili za produkcijo slabših vrst sukna, ki so jih mešali ob izvozu s sortimenti boljšega domačega blaga. Iz Koroške in Štajerske so dobavljali šleskim trgovcem kose in srpe, iz Češke steklo, iz Avstrije železo, kositer in usnje, iz ogrskih dežel pa baker, sol in vino. Vse je šlo v promet, ker je bila trgovina s poljskimi, ruskimi in moldavsko-vlašskimi (romunskimi) deželami zelo živahna. Nasprotno pa so šleski trgovci preskrbovali sudetske in vzhodnoalpske dežele s finimi vrstami tkanin, drugimi industrijskimi proizvodi, zlasti pa z začimbami in kolonialnim blagom, ki je prihajalo iz Hamburga v Vratislavo (Breslau). Kranjska in kraške dežele jadranskega primorja so težile bolj proti jugu, vendar Trst in Reka, ki sta bila od l. 1719. svobodni luki, nista kazali večje živahnosti.

Osebe, ki imajo slabo sprednje zobovje, ne morejo rabiti ustnika in porabljajo namesto njega — masko

Odkar je prešlo Šlesko trajno v pruske roke, je morala postati trgovska odvisnost in industrijska nesamostojnost tem bolj nevarna. Nujno potrebno je bilo začeti s smotrnim in vztrajnim delom, da se oprosti država grozeče odvisnosti od močnejšega sosedu in da postane zopet gospodarsko samostojna. Vodilni državniki so bili mnenja, da zavisita blagostanje in napredek države od razmaha trgovine, industrije in prometa. Zato so začeli odločno izvajati načela gospodarske politike merkantilizma.

Avstrijska državna uprava pa je bolehalo na neki značilni bolezn. Bili so prepričani, da bo zaželeni cilj dosežen, ako ustanové poleg ostalih 17 osrednjih državnih uradov še enega novega s predsednikom in podpredsednikom na čelu ter določenim številom svetnikov in tajnikov ob strani. Tako je bil l. 1746. na predlog grofa Haugwitza ustanovljen osrednji urad za pospeševanje industrije in trgovine na Dunaju (komerčni direktorij oz. dvorni komerčni svet). L. 1749. je prevzel vodstvo grof Rudolf Chotek. Težka je bila naloga in veliki so bili upi, ki jih je postavila v to oblastvo cesarica Marija Terezija.

Pri deželni vladi na Kranjskem (representanci in kómori) so uredili poseben subdelegiran komerčni konses »consensus commercialis«. Ta je bil dolžan poročati osrednjemu dunajskemu uradu o stanju gospodarstva v deželi ter staviti primerne predloge za njegovo izboljšanje. V smislu podrobnih navodil iz l. 1763. so morali konsesi ob koncu vsakega leta poročati, kaj so ukrenili v teku pretekle poslovne dobe za napredek industrije in trgovine. Dvorni komerčni svet je želel vedeti, katere panoge produkcije bi bilo potrebno povečati, katere vrste inozemskega blaga prepovedati, kakšna podjetja bi bila primerna za isto pokrajino. Konses je moral predložiti vsako leto imenovane komercialne tabele, t. j. statistični izkaz o manufakturah in tovarnah v deželi. Ako bi bili izkazi točni, bi mogel osrednji urad presoditi, kaj bi bilo najprimerneje ukreniti za gospodarski napredek. Toda kakor večina ostalih konsesov tudi kranjski ni imel pravega pregleda o virih gospodarstva. Mitniški uradi mu niso hoteli postreči s podatki o izvozu in uvozu blaga. Okrožni glavarji so dokaj malomarno in nekam neradi izvršili poizvedbe ter naročila za komerčni konses. Zato je bil kranjski konses prepogosto v zadregi, ako mu je zastavil osrednji urad kakšno vprašanje in zahteval strokovno mnenje. L. 1764. se je bavl dvorni komerčni svet z velikim načrtom o pospeševanju naprednega čebelarstva v alpskih deželah. Pa je hotel izvedeti, koliko medu in voska se pridela na leto na Kranjskem. Konses je prav klavrno odpisal, da utegne biti produkcija medu in voska precejšnja, ker se izvažata tudi preko Salzburga v Nemčijo, toda s kakšnimi številkami žal ne more postreči.

Da bi mogli presoditi notranji promet s čebelami, voskom in medom pa zopet manjka specialnih sejmov za te vrste blaga.

Za uspešno delovanje kranjskega komerčnega konsesa je bila neugodno tudi nekam napeto razmerje do deželne vlade. Ko je l. 1772. Marija Terezija po vzorcu na Češkem tudi na Kranjskem združila komerčni konses z deželno vlado, je moral biti predsednik kranjske deželne vlade silno zadovoljen. Pri tem ni niti upošteval, da bi morala odslej v okviru deželne vlade pod njegovim predsedstvom dalje delovati neka »komerčna komisija«. Eden izmed svetnikov deželne vlade bi moral imeti stalen referat o »commercialia«. V Ljubljani so pa bili mnenja, da je z inkorporacijo vsega konec. Zato so jih l. 1775. z Dunaja ukorili. Ker so pa naslednje leto tudi na Dunaju združili dvorni komerčni svet s češko-avstrijsko dvorno pisarno, je v Ljubljani tudi prenehalo delovanje mnogo obetajočega urada za pospeševanje industrije in trgovine.

2. UGLEDNI ČLANI KRANJSKEGA KOMERČNEGA KONSESA.

Med člani komerčnega konsesa oziroma komisije v Ljubljani najdemo vrsto zelo sposobnih oseb. Ko je urejal grof Friderik Haugwitz državno upravo, je določil l. 1747. za člana novo ustanovljene deželne vlade v Ljubljani svetnika dvorne kómore na Dunaju Franca Henrika barona Raigersfelda (1697—1760). Njegov oče je pisal še svoje staro rodbinsko ime Rakovic in je bil potomec kmeta svobodnjaka iz Rakovice pri Kranju. Franc Henrik baron Raigersfeld je dovršil pravne študije, prepotoval nato Belgijo, Nizozemsko, Francosko in Anglesko. Potem je služboval nekaj časa pri veletrgovcu Orlandu na Reki. Novoustanovljena privilegirana orientalna kompanija v Trstu mu je poverila važno nadzorstvo pri gradnji trgovskih ladij. Na eni izmed njih je potoval na Portugalsko, da naveže trgovske stike za družbo, ki jo je zastopal. Tako široko v svetovnem gospodarstvu razgledan mož je bil gotovo najbolj sposoben, prevzeti vodstvo novoustanovljenega kranjskega komerčnega konsesa. Toda v majhnih ljubljanskih razmerah ni mogel uspešno delovati. S svojimi naprednimi nazori je prišel kaj kmalu v nasprotju s šefom deželne vlade. V vprašanju cehovstva je bil Raigersfeld edino pravilnega mnenja, da je nujno in neogibno potrebno ta preostanek srednjeveških razmer takoj in popolnoma ukiniti. Le tako bo mogoče pristopiti k industrializaciji dežele. Pri tem je mislil zlasti na industrijo tkanin. Toda tovariši pri deželni vladi so bili proti. Zato skoraj ves čas svojega uradovanja v Ljubljani ni imel drugega posla, kakor ocenjevati dolgovezne osnutke cehovskih pravil najrazličnej-

Varnosti in zdravju pri delu služijo tudi

ZAŠČITNA SREDSTVA

Samo za nabavo zaščitnih oblek in sredstev je bilo v naših obratih v zadnjem polletju izdanih 873.684,26 dinarjev

Navidezno brezpomembna se nam morda zdijo zaščitna sredstva in obleke, ki jih potrebujejo in dobivajo posamezniki ali skupine za opravljanje dela na umazanih, mokrih, vročih ali drugače nevarnejših delovnih mestih. Predrobna so in sama ob sebi se nam zdijo umevna, zato jih ne jemljemo v račun in mogoče nanje tudi manj pazimo.

Pomen zaščitnih sredstev pri delu pa je v pogledu zdravja in varnosti človeka prav tako važen kakor vse ostale zaščitne naprave; mogoče še bolj, ker človeka spremljajo pri vseh drobnih delih, ki se drugače zaščititi še ne dajo, a se morajo opraviti.

V zadnjem polletju je bilo po naših obratih razdeljenih po kolektivni pogodbi sledeče število zaščitnih sredstev in oblek:

- 1861 modrih jopičev,
- 2528 modrih hlač,
- 99 jutastih jopičev,
- 83 jutastih hlač,
- 2705 jutastih vreč,
- 1069 jutastih vrečic,
- 2366 parov jutastih rokavic,
- 5164 parov ročnega usnja,
- 22 parov usnjenih ročnih manšet,
- 334 usnjenih predpasnikov,
- 6 gumijastih predpasnikov,
- 258 platnenih predpasnikov,
- 46 parov gumijastih škornjev,
- 382 parov usnjenih rokavic,
- 13 azbestnih jopičev,
- 11 azbestnih hlač,
- 106 parov azbestnih rokavic,
- 2231 parov cokelj,
- 680 parov čevljev z lesenimi podplati,
- 649 zaščitnih očal,
- 1551 stekel za očala,
- 26 mask proti prahu,
- 205 oblek iz gostega blaga,
- 245 jutastih rokavov,
- 89 ženskih predpasnikov z rokavi,
- 7 azbestnih predpasnikov,
- 8 parov plezalnih čevljev,
- okrog 9000 kg mila.

Nabava teh zaščitnih sredstev od 1. julija do 30. decembra 1940 je stala 873.684,26 dinarjev, torej v enem letu nad 1 in pol milijona dinarjev.

V tem pregledu vidimo dokaj usnjenega, jutastega in gumijastega materiala.

Ni treba posebej pripominjati, kako je s tem blagom že sedaj. Nabava bo, kakor je videti, vedno težja, nadomestkov pa zaenkrat še ni. Zato naj vsak pazi tudi na ta sredstva, da bodo čim dalje služila. Malenkosti se sicer zdijo posamezno, toda seštete izkažejo vsoto.

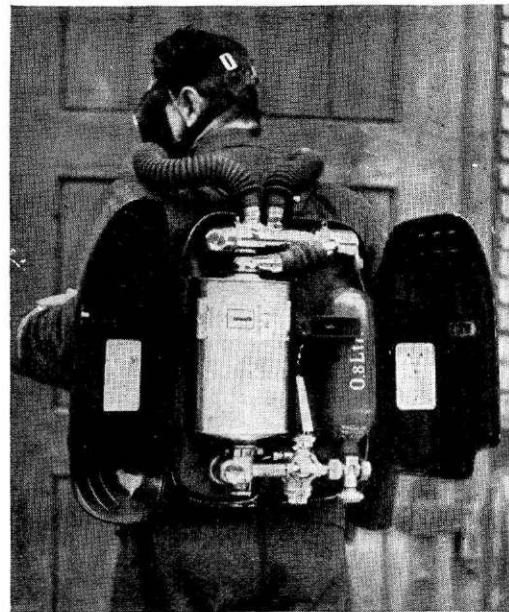
Naj bodo zaščitna sredstva omenjena v tej zvezi z namenom, da jih bomo prav uporabljali in jih čuvali, kajti, če nekatera poidejo, bodo nadomestki verjetno slabši, če sploh bodo nadomestki.

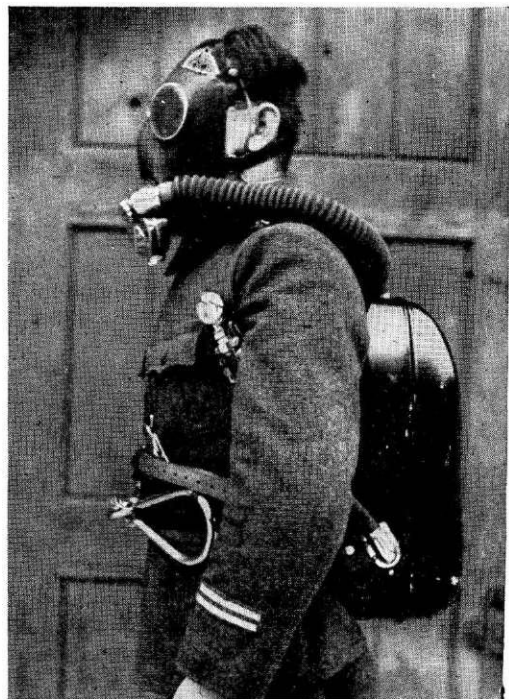
CO-cedilo. Ščiti pred CO plinom, vendar se sme porabljeni le tam, kjer je zadosti kisika na razpolago — torej na odprtih prostorih ob plinovodih in napravah, kjer ni nevarnosti, da bi zraka (ki je pa lahko zastrupljen) zmanjkalo

Cev za sveži zrak, dihanje je omogočeno v vsaki atmosferi, samo da ostane konec cevi na svežem zraku

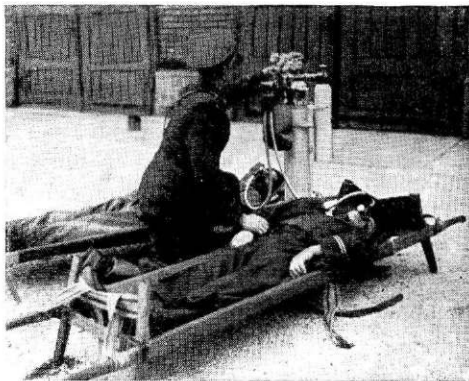
Dihalni aparat, porabljen proti vsakemu plinu, ni odvisen od zunanjega zraka, ker ima kisik pri sebi stisnjen v jeklenki. Dihanje je tudi pod vodo mogoče

Isti aparat — zaprt. Porabljen tudi z ustnikom

Civilna maska »Nebojša« — pri nas za zaščito pred industrijskimi plini (CO in CO₂) ni porabna, cedilo ne ščiti pred CO plinom

Inhalacija kisika pri zastrupljenih s CO plinom

Dr. jur. et phil. Jos. Žontar:

KRANJSKI »CONSESSUS COMMERCIALIS« IN NJEGOVO DELO ZA NAPREDEK ŽELEZARSTVA

1. USTANOVITEV DVORNEGA KOMERČNEGA SVETA IN KRANJSKEGA KONSESA.

Sredi 18. stoletja so prišle vzhodnoalpske in sudetske pokrajine v težak gospodarski položaj. Pruski kralj Friderik II. je osvojil Šlesko, na katero so bile omenjene dežele v industrijskem in trgovskem oziru skoraj popolnoma navezane. Na Šleskem je bila krepko razvita industrija tkanin in volne, lanu in svile. Tu je bilo središče veletrgovine, ki je posredovala med vzhodom in zahodom Evrope. Na Šlesko so pošiljali iz Češke prejo in slabše vrste platna. Prejo so podelali na statvah, češko platno pa izvažali skupaj z lastnimi izdelki, ker niso mogli več z njimi kriti velikih potreb izvoza. Iz Češke in Moravske so dobivali nadalje grobo volno. Na Šleskem so jo porabili za produkcijo slabših vrst sukna, ki so jih mešali ob izvozu s sortimenti boljšega domačega blaga. Iz Koroške in Štajerske so dobavljali šleskim trgovcem kose in srpe, iz Češke steklo, iz Avstrije železo, kositer in usnje, iz ogrskih dežel pa baker, sol in vino. Vse je šlo v promet, ker je bila trgovina s poljskimi, ruskimi in moldavskovlašskimi (romunskimi) deželami zelo živahna. Nasprotno pa so šleski trgovci preskrbovali sudetske in vzhodnoalpske dežele s finimi vrstami tkanin, drugimi industrijskimi proizvodi, zlasti pa z začimbami in kolonialnim blagom, ki je prihajalo iz Hamburga v Vratislavo (Breslau). Kranjska in kraške dežele jadranskega primorja so težile bolj proti jugu, vendar Trst in Reka, ki sta bila od l. 1719. svobodni luki, nista kazali večje živahnosti.

Osebe, ki imajo slabo sprednje zobovje, ne morejo rabiti ustnika in porabljajo namesto njega — masko

Odkar je prešlo Šlesko trajno v pruske roke, je morala postati trgovska odvisnost in industrijska nesamostojnost tem bolj nevarna. Nujno potrebno je bilo začeti s smotrnim in vztrajnim delom, da se oprosti država grozeče odvisnosti od močnejšega sosedu in da postane zopet gospodarsko samostojna. Vodilni državniki so bili mnenja, da zavisita blagostanje in napredek države od razmaha trgovine, industrije in prometa. Zato so začeli odločno izvajati načela gospodarske politike merkantilizma.

Avstrijska državna uprava pa je bolehalo na neki značilni bolezni. Bili so prepričani, da bo zaželeni cilj dosežen, ako ustanove poleg ostalih 17 osrednjih državnih uradov še enega novega s predsednikom in podpredsednikom na čelu ter določenim številom svetnikov in tajnikov ob strani. Tako je bil l. 1746. na predlog grofa Haugwitza ustanovljen osrednji urad za pospeševanje industrije in trgovine na Dunaju (komerčni direktorij oz. dvorni komerčni svet). L. 1749. je prevzel vodstvo grof Rudolf Chotek. Težka je bila naloga in veliki so bili upi, ki jih je postavila v to oblastvo cesarica Marija Terezija.

Pri deželni vladi na Kranjskem (representanci in kómori) so uredili poseben subdelegiran komerčni konses »consensus commercialis«. Ta je bil dolžan poročati osrednjemu dunajskemu uradu o stanju gospodarstva v deželi ter staviti primerne predloge za njegovo izboljšanje. V smislu podrobnih navodil iz l. 1763. so morali konsesi ob koncu vsakega leta poročati, kaj so ukrenili v teku pretekle poslovne dobe za napredek industrije in trgovine. Dvorni komerčni svet je želel vedeti, katere panoge produkcije bi bilo potrebno povečati, katere vrste inozemskega blaga prepovedati, kakšna podjetja bi bila primerna za isto pokrajino. Konses je moral predložiti vsako leto imenovane komercialne tabele, t. j. statistični izkaz o manufakturah in tovarnah v deželi. Ako bi bili izkazi točni, bi mogel osrednji urad presoditi, kaj bi bilo najprimerneje ukreniti za gospodarski napredek. Toda kakor večina ostalih konsesov tudi kranjski ni imel pravega pregleda o virih gospodarstva. Mitniški uradi mu niso hoteli postreči s podatki o izvozu in uvozu blaga. Okrožni glavarji so dokaj malomarno in nekam neradi izvršili poizvedbe ter naročila za komerčni konses. Zato je bil kranjski konses prepogosto v zadregi, ako mu je zastavil osrednji urad kakšno vprašanje in zahteval strokovno mnenje. L. 1764. se je bavil dvorni komerčni svet z velikim načrtom o pospeševanju naprednega čebelarstva v alpskih deželah. Pa je hotel izvedeti, koliko medu in voska se pridela na leto na Kranjskem. Konses je prav klavrno odpisal, da utegne biti produkcija medu in voska precejšnja, ker se izvažata tudi preko Salzburga v Nemčijo, toda s kakšnimi številkami žal ne more postreči.

Da bi mogli presoditi notranji promet s čebelami, voskom in medom pa zopet manjka specialnih sejmov za te vrste blaga.

Za uspešno delovanje kranjskega komerčnega konsesa je bila neugodno tudi nekam napeto razmerje do deželne vlade. Ko je l. 1772. Marija Terezija po vzorcu na Češkem tudi na Kranjskem združila komerčni konses z deželno vlado, je moral biti predsednik kranjske deželne vlade silno zadovoljen. Pri tem ni niti upošteval, da bi morala odslej v okviru deželne vlade pod njegovim predsedstvom dalje delovati neka »komerčna komisija«. Eden izmed svetnikov deželne vlade bi moral imeti stalen referat o »commercialia«. V Ljubljani so pa bili mnenja, da je z inkorporacijo vsega konec. Zato so jih l. 1775. z Dunaja ukorili. Ker so pa naslednje leto tudi na Dunaju združili dvorni komerčni svet s češko-avstrijsko dvorno pisarno, je v Ljubljani tudi prenehalo delovanje mnogo obetajočega urada za pospeševanje industrije in trgovine.

2. UGLEDNI ČLANI KRANJSKEGA KOMERČNEGA KONSESA.

Med člani komerčnega konsesa oziroma komisije v Ljubljani najdemo vrsto zelo sposobnih oseb. Ko je urejal grof Friderik Haugwitz državno upravo, je določil l. 1747. za člana novo ustanovljene deželne vlade v Ljubljani svetnika dvorne kómore na Dunaju Franca Henrika barona Raigersfelda (1697—1760). Njegov oče je pisal še svoje staro rodbinsko ime Rakovice in je bil potomec kmeta svobodnjaka iz Rakovice pri Kranju. Franc Henrik baron Raigersfeld je dovršil pravne študije, prepotoval nato Belgijo, Nizozemsko, Francosko in Anglesko. Potem je služboval nekaj časa pri veletrgovcu Orlandu na Reki. Novoustanovljena privilegirana orientalna kompanija v Trstu mu je poverila važno nadzorstvo pri gradnji trgovskih ladij. Na eni izmed njih je potoval na Portugalsko, da naveže trgovske stike za družbo, ki jo je zastopal. Tako široko v svetovnem gospodarstvu razgledan mož je bil gotovo najbolj sposoben, prevzeti vodstvo novoustanovljenega kranjskega komerčnega konsesa. Toda v majhnih ljubljanskih razmerah ni mogel uspešno delovati. S svojimi naprednimi nazori je prišel kaj kmalu v nasprotju s šefom deželne vlade. V vprašanju cehovstva je bil Raigersfeld edino pravilnega mnenja, da je nujno in neogibno potrebno ta preostanek srednjeveških razmer takoj in popolnoma ukiniti. Le tako bo mogoče pristopiti k industrializaciji dežele. Pri tem je mislil zlasti na industrijo tkanin. Toda tovariši pri deželni vladi so bili proti. Zato skoraj ves čas svojega uradovanja v Ljubljani ni imel drugega posla, kakor ocenjevati dolgovezne osnutke cehovskih pravil najrazličnej-

ših rokodelstev po kranjskih mestih in trgih; v pravilih kar mrgoli določb za ohranitev okostenelega privilegiranega položaja rokodelcev.

Po smrti zaslužnega predsednika (1760) so predlagali pokojnikovi prijatelji, naj se postavi za komerčnega svetnika pri kranjskem konsesu njegov sin Iv. Luka baron Raigersfeld, ki je dovršil Theresianum. Do tega pa ni prišlo. Raigersfeld se je posvetil diplomatski službi. Najdemo ga pri avstrijskem poslanstvu v Londonu. Tam se je poročil z ugledno Angležinjo. Njegov sin je bil že angleški državljani in postal kapitan angleške mornarice. Bil je zadnji potomec Rakovcev-baronov Raigersfeld.

Naslednik Raigersfeldov v vodstvu kranjskega komerčnega konsesa je postal Franc Adam grof Lamberg s Kamna in Zagorici. Tudi on se je zanimal za napredek industrije v deželi. Ko je izšel patent o pospeševanju predenja po deželi, je uredil na svojih zemljiških gospostvih predilnico in tkalnico volne. Leta 1769. si je dal od deželne vlade potrditi, da smejo predice iz vasi Begunje, Zgoše, Rodine, Poljče, Dvorska vas, Bled, Radovina, Rečica, Ribno in Zagorica izdelovati prejo le za njegove delavnice volnenega blaga. Severozahodno od tod je pričel okoliš, ki si ga je dal rezervirati Valentin Ruard, znani veletrgovec iz Dunaja in fužinar, za svojo tovarno nogavic na Savi pri Jesenicah. V njegov okoliš so spadale predice iz vasi: Bela peč, Radeče, Podkoren, Kranjska gora, Dovje, Mojstrana, Gozd, Hrušica, Jesenice, Moste, Bela, Dobrava, Grad (Bled), Mlino, Ribno, Poljšica, Sp. in Zg. Gorje ter Selo.

V industrijskem podjetju se je udeleževal tudi komerčni svetnik Jan Nep. grof Blagaj, gospod na Boštanju. Imel je tovarno platna v Šmarji ter si dal l. 1769. potrditi za svoj okoliš vse vasi v župni Šmarja, Škocijan pri Turjaku in Lipoglav.

Dvorni komerčni svet je predpisal, da mora konses postaviti dva do tri častne komerčne svetnike iz vrst ljubljanskih trgovcev in industrijcev. Med njimi najdemo od l. 1749. dalje ljubljanskega župana Matijo Franca pl. Peera. Ta se je zanimal predvsem za svilarstvo. Od Marka Antona Perizhofferja pl. Perizhoff je prevzel privileg za nasaditev murv na Kranjskem, ki ga je pridobil Perizhoffer l. 1740. od dunajske vlade. Do l. 1776. je imel Peer izključno pravico, saditi na neizrabljenem svetu murve v deželi. V bližini Ljubljane je uredil kot drevesnico neke vrste »plantažo« murv, ki jo je kupil po njegovi smrti kranjski komerčni konses. Peer je dal tudi na lastne stroške tiskati navodilo za gojo sviloprejk.

V seznamu predlaganih častnih članov komerčnega konsesa srečamo tudi ljubljanskega trgovca Andriolija. Ne da se ugotoviti, zakaj ni bil postavljen. Mesto njega najdemo Fridrika Weitenhillerja, ki je kupil l. 1747. po posredovanju grofa Haugwitza suknarno kranjskih deželnih stanov na Selu pri Mostah, ki je bila ustanovljena l. 1724. z deželnoknežjim privilegom ter imela posebne predprave, zakladati graničarje v Vojni krajini z blagom za uniforme.

Najuglednejši zastopnik trgovskega sveta, ki je pripadal do l. 1755. h komerč-

nemu konsesu, pa je bil veletrgovec Michelangelo Zois. Znano je, kako je vstopil v trgovino Petra Antona pl. Codellija († 1727) in prevzel l. 1735. od njegovih dedičev široko razpleteno trgovino z železom in železnimi izdelki. Ni se pa omejil na eno vrsto blaga. Še danes hranijo v arhivu dvorca Brda pri Kranju izvirnik listine z 12. novembra 1735, s katero dovoljuje cesar Karel VI. tržaškemu trgovcu Michelangelu Zoisu, dobaviti 10 tisoč starov ovsia iz Notranje Avstrije za cesarsko armado v Italiji prosto vseh carin in mitnin.

Zois je imel v trgovini z železom izredne uspehe. O tem priča tudi poročilo dveh zastopnikov moravskega komerčnega konsesa, grofa Alojzija Podstatskega in inspektorja manufaktur Prokopa, ki sta potovala l. 1754. preko Ljubljane v Italijo, da proučita možnosti izvoza za izdelke moravskih industrij. O Michelangelu Zoisu trdita, da mu je uspelo spraviti v svojo

oblast skoraj vse kranjske in koroške železarne. Deloma je pokupil fužine, večinoma pa sklenil s producenti velike dobavne pogodbe. Zato ima Zois v trgovini z železom naravnost monopol. V 12 letih je pridobil preko pol milijona goldinarjev čistega dobička. Trži preko Trsta, kjer ima glavno skladišče. Najbolj se uveljavlja na sejmu v Sinigali. Zalaga pa z železom vso Italijo. Z napoljskim podkraljem je sklenil appalto — pogodbo, s katero se je zavezal, zakladati državo z železnimi izdelki po dogovorjeni ceni.

Komerčni konses je vabil k svojim sejnam še razne izvedence po potrebi od časa do časa. V vprašanih rudarstva se je obračal na v. rudar, sodnika in gozdne mojstra (Jan. Krst. pl. Nemizhoffen, Iv. Volk pl. Aichlbura), v splošnih tehničnih vprašanih, zlasti v vprašanju industrije papirja, pa na znamenitega profesorja mehanike p. Gabrijele Gruberja S. J.

(Se nadaljuje)

IZ PRAKSE

Prilobčuje društvo delovodij in industrijskih uradnikov KID

Običajno izrekamo podjetju večinoma le socialne težnje. Ne, niso socialne zahteve za posameznika zadnje, celo najbližje so, toda zelo potrebno je, da se v odnosih do delovne vzajemnosti spomnimo tudi na potrebe dela, na tehnške in gospodarske razmere.

Društvo delovodij in ind. uradnikov KID je šlo tudi tu korak naprej. Začelo je priobčevati poročila iz prakse z namenom, da seznanijo delavce z vsemi strokami, pri katerih delajo, in da opozori na to, kar nauči praksa.

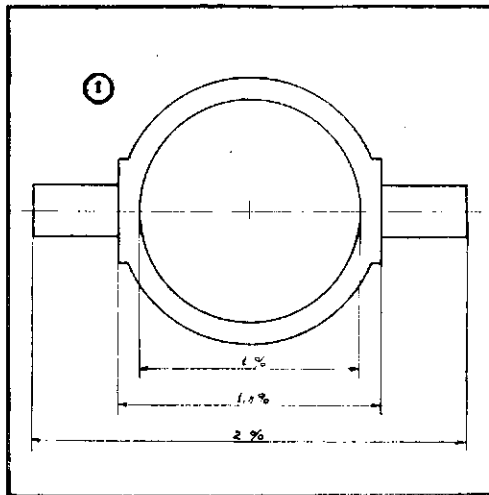
Mnogo izkušenj da praksa. Prav je, da se potrebna izkustva zabeležijo.

V tej rubriki bo povedano potrebno o orodju, o času, materialu itd. iz praktične strani.

Prinašamo prvi tak prispevek iz livarne.

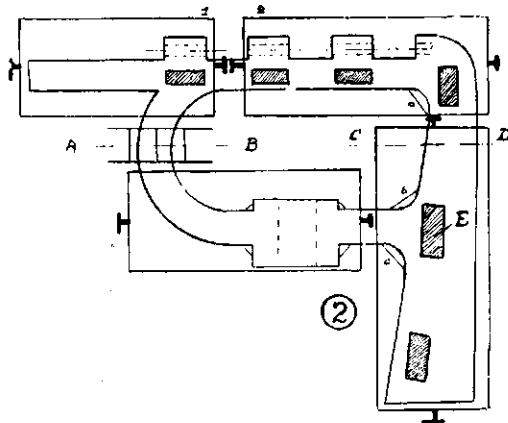
RAZTEZNOST IN KRČENJE JEKLA V PRAKSI

Naravno je, da se lito jeklo pri hlajenju krči oziroma pri gretju razteza, zato je zelo važno, da se pri litih kosih

posveča vsa pozornost temu dejstvu. Zaradi tega mora biti vsak kalup, ki je pripravljen za litje, za določen odstotek

večji. To je odvisno od kosa in od materiala. Mnogokrat pa se zgodi, da mora imeti kalup več razteznostnih smeri. Zelo značilen primer je razviden iz slike 1., t. j. nosilnega obroča za ponve.

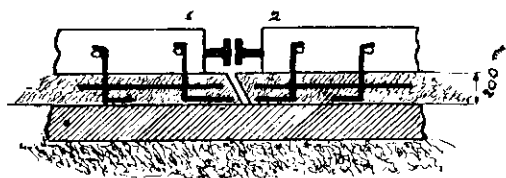

Večkrat se zgodi, da se dobro jeklo zbog trdo posušenega kalupa raje deformira, ker se ne more krčiti. Slabo jeklo pa bi se po kaluparjevi krivdi tudi pretgalo. Proti takim nezgodam poznamo več pripomočkov.

Važno krčenje pri hlajenju vam hočem pokazati pri naslednji skici 2. To je krma ali zadnji del ladje, kjer sta nameščena vijak in krmilo. Na sliki opazite več kalupnih okvirov. Iz prereznih skic je tudi opaziti, da ležijo ti okviri dosti višje od kosa. To pa vse zato, da pri hlajenju litega kosa kalup zaradi nalivkov E ne bi oviral skrčenja, in pa zato, da se lažje odstrani samotna masa okoli nalivkov in med kalupnimi okviri, kar se mora zgoditi vsaj čez 2 uri.

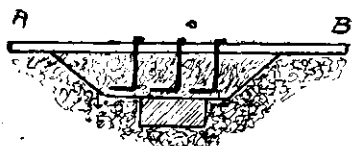
Iz prakse nam je znano, da morajo biti kalupi večjih dimenzij posušeni s toploto do 200 ° C in nato ohlajeni. Šele potem se morajo žgati s plinom. Potrebna temperatura je okrog 700 ° C. Ta kot samotna opeka trdo pečeni kalup pa je velika ovira krčenja, kar sem že prej omenil. Krčenje se začne že v hipu, ko se litina toliko ohladi, da ni več tekoča, in

ko se zgosti do testa. Tu je najbolj kritičen čas za razpoke. Razpoke nastajajo običajno v kotih kosa, kar preprečimo tako, da zarežemo v kalup rebro v obliki klina ali noža, ki pa na tankem kraju ne sme biti tanjša od 3 do 4 mm. Glej sliko 2a, b, c. Po velikosti kosa se odmerja tudi velikost rebra.

Za hitro hlajenje jeklene litine na kritičnih mestih kosa se poslužujemo tudi ploščic sive litine, ki jih položimo v kalup tako, da nastane na tistem mestu kalup faktično kokila. Ako pa je to iz tehničnih razlogov otežkočeno ali celo nemogoče, si pomagamo tako, da v kalup na tistem mestu na gosto nabodemo žeblice. Za to so najboljše strešniki.

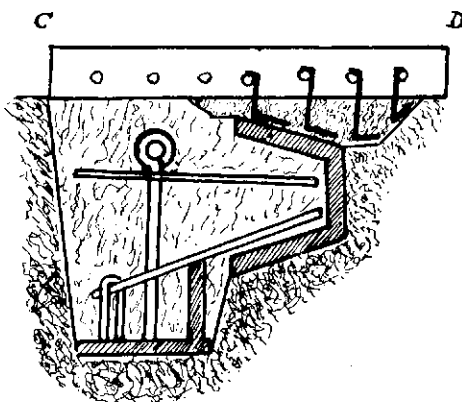
Pri manjših kosih so dosegli zelo dobre rezultate tudi tako, da so vložili v kalup kljuge ali žeblice z debelimi glavami (kakor na primer žeblice za podkve). Tudi žica, zvita v peresa, do debeline 4 mm je zelo uporabljiva. Najboljši pa so ostružki v obliki peresa iz istega materiala, kot ima biti odlitek, ker se hitro stopijo in s tem tudi hitro zgostijo in ohladijo litino.

Pri vsch teh vložkih pa se mora paziti, da niso zarjaveli, kajti rja povzroča v dotiku s tekočo jekleno litino vretje, nastajajo plini in kos ostane porozen.

Mnogokrat pride v praksi tudi narobe, da moramo mesto hladiti šele pomagati, da ostane litina čim dalje časa te-

koča in sicer zato, da nalivek na debeljem delu kosa zaradi vsedanja litine lahko zalijemo ali pa da pri hlajenju ne nastanejo neenakomerna krčenja. Zlasti pa moramo obdržati jeklo tekoče pri težkih in zelo dolgih kosih, kjer mora tekoče jeklo prevaliti zelo dolgo pot, kot na primer pri kosu na sliki 2., ki je dolg 11 m in ga je iz katerega koli vzroka mogoče ulivati le iz ene strani. V takih primerih si pomagamo tako, da na določena mesta privežemo male kose aluminija na kljuge ali žeblice, da jih tok litine ne odnese na nepotrebno mesto in da zaradi lažje specifične teže ne splavajo na površino.

Pri velikih kosih obložimo kos tik od kaluparskim peskom ali maso s koksom in sicer ne toliko zaradi izpeljave plinov, ki jih je treba izpeljati iz kosa, ali zaradi sušenja, pač pa zavoljo hitrega odkopavanja, ki je mnogokrat potrebno za rešitev kosa.

Tudi les zakopljemo včasih v kalup blizu kosa v ta namen. Pri nas so se pa izkazale za to posebno pripravne stare kokile, s katerimi obložimo na določenih delih kos, in katere takoj po litju lahko z žerjavom izvlečemo iz peska in napravimo litemu kosu prostor za gibanje, t. j. krčenje.

Vse to in še mnogo podobnega so izkušnje, ki se dosežejo z dolgoletno prakso.

F. T.

PRIZNANJE JUBILANTOM NAMEŠČENCEM

ob prisotnosti predsednika
gosp. AVG. WESTENA

Znane so že prireditve naše delovne vzajemnosti, ki počaste visoke delovne jubileje dolgoletnih zvestih sodelavcev železaren KID. Pred 4 leti sta uprava in ravnateljstvo KID uvedla to gesto priznanja do svojih osivelih zvestih železarjev in vsako leto se zberejo na poseben praznik veterani 40letniki dela. Te prireditve so postale eden najlepših običajev in pomenih praznikov revirja.

Letos pa je KID pridružila počastitvi jubilarov iz delavskih vrst še 40letnike dela iz vrst nameščencev. Naša, po letih stara, a po smotrih in delu najbolj napredna industrija ima v vrstah svojih uslužbencev tudi dolgoletne nameščence. Tako so se zbrali k prvi slovesnosti gospodje Aschauer Matija, topilniški mojster; Bernard Joža, delovodja stružnice; Božič Jože, ključavničarski de-

lovodja; Kerštein Anton, knjigovodja žičarne; Ravnik Franc, delovodja žične valjarne; Ravnik Joža, delovodja zavijalnice; Torkar Anton, delovodja žičarne; Torkar Franc, livarski delovodja; Velepich Ivan, delovodja strojnega oddelka; Vidic Janez, delovodja na Javorniku.

V prisotnosti upravnega svetnika g. Pfeiferja, generalnega ravnatelja g. Noota, tehn. ravnatelja g. dr. inž. Klinarja in šefa insp. dela g. inž. Petrovčiča se jim je predsednik KID g. Avg. Westen zahvalil za dolgoletno službovanje in jim izročil nagradno priznanje. V imenu jubilarov se je zahvalil za pozornost delu g. Božič Jože in želel KID vseh uspehov.

Nova lepa gesta za počastitev zvestega dela.

NAŠA LEPA KNJIGA

Shranite seznam knjig, ki so na razpolago v javni šolski knjižnici KID.

(Nadaljevanje)

Zupančič Oton, Ciciban.
Lapuh, Med lovci in pastirji.
Pohorske bajke in povesti. Zbral J. Brinar.
Bevk, Grivarjevi otroci.
Roš, Dija.
Seliškar, Janko in Metka.
Klemenčič, Iz starih in novih časov.
Seliškar, Hudournik.
Milčinski, Trdoglav in Marjetica.
Strniša, Uganke.
Zupanc, Dedek povej.

III. MODROSLOVJE

Avrelij Mark, Dnevnik cesarja Marka Avrelija.
Derganc, Svetozor.
Kojc, Učbenik življenja.
Orožen, Masarykova čitanka.
Dr. Ušeničnik, Knjiga o življenju.
Veber Fr., Nacionalizem in krščanstvo.
Velenovsky, Psihizem.
Vidmar, Moj pogled na svet.
Vidmar, Oslovski most.

Kolekcija

Št. 141: Adlešič, Naravoznanstvo in svetovni nazor.
Veber, Filozofija.
Zupančič, Determinizem.

IV. PRAVOSLOVJE

Bajič St., Delovno pravo. Splošni del.
Goljar, Pravni svetovalec.
Kušej, Pravni svetovalec, 1.
Sajovic, Civilni pravni postopnik s kratkimi pojasnili.

V. GOSPODARSKE IN DRUŽABNE VEDE, STATISTIKA

Kolekcija št. 137:

Gosar, Razprave o družbi in družabnem življenju.
Tominec, Osnovna načela krščanskega socializma.
Adamič L., Kriza v Ameriki.
Bilimovič, Uvod v ekonomsko vedo.
Engels, Izvod rodbine, privatne lastnine in države.
Erjavec, Komunizem in komunistična Rusija.
Harrabin, Temelji gospodarske geografije.
Jeraj, Sociologija.
Krek J. Ev., Socializem.
Kušej, Sodobna demokracija.
Lončar, Kako je nastalo današnje delavstvo.
Maister-Uratnik, Socialni problemi slovenske vasi.
Murko Vl., Davčne oprostitve in davčne olajšave.
Pitamic, Država.
Uratnik, Pogledi na gospodarsko in družabno strukturo v Sloveniji.
Ušeničnik, Socialna ekonomija.
Ušeničnik, Specialno vprašanje.
Veber, Idejni temelji slovenskega agrarizma.
Vidmar, Med Evropo in Ameriko.
Žebot, Korporativno narodno gospodarstvo.
Oglar, Davčno-sodni priročnik.
Steska, Organizacija državne uprave.

VI. JEZIKOSLOVJE

Besednjaki. Slovsstvena veda

Orožen, Učbenik češkega jezika.
Orožen, Učbenik ruskega jezika.
Leben, Italijanska vadnica.
Mulaček, Učbenik angleškega jezika.
Bradač, Češko-slovenski slovar.
Orožen, Učbenik češkega jezika.
Pregelj, Srbska začetnica.
Vilhar, Slovensko-srbohrvatski slovar.
Vilhar, Srbohrvatsko-slovenski slovar.
Bradač, Slovar tujk.
Bradač-Pregelj, Slovensko-nemški slovar.
Breznik, Slovenski pravopis.
Glonar, Cankarjev zbornik.
Borštnik-Skerlan, Aškerc. Njegovo življenje in delo.
Jelovšek Ernestina, Spomini na Prešerna.
Kotnik, Slovensko-francoski slovar.
Linhard N. A., Izbrano delo.

Foto: Lojze Tratnik

JADRALCI – JUNAKI ZRAKA

Ko se je v začetku sedanjega svetovnega požara mnogo ugibalo o napovedanem novem orožju in možnostih v letalski vojni, je to tajno odkril šele prvi napad strmoglavcev. Takrat se je vse začudilo drznosti pilotov lovskih in bombarderskih letal in takrat je postal očiten pomen sistematskega izvežbanja jadralcev v mirnem času, ki v primeru vojne služijo domovini kot izvrstni piloti modernih brzih strmoglavnih letal.

Saj je razumljivo, da, ko so jadralcu, ki je bil vaje, da se je v peresno lahkem jadralnem letalu v strujah najlahnejših vetričev dvigal pod oblake, dali v upravljanje moderno vojno letalo s silnim motorjem, da je na njem z lahkoto izvajal najtežje akrobacije.

Jadralstvo pa tudi upravičeno imenujejo v svetu šport današnjosti. Kot je pri nas, posebno v naši ožji domovini, samo po sebi umevno, da vsak komaj tako rekoč shodi, že tudi smuča, tako je v vseh naprednih državah pravilo, da se vsak mladenič preko izdelovanja modelov in praktičnega dela v aerodelavnicah povzpne na jadralnem letalu v višave, tako da je v nekaterih državah jadralstvo postalo nacionalen šport.

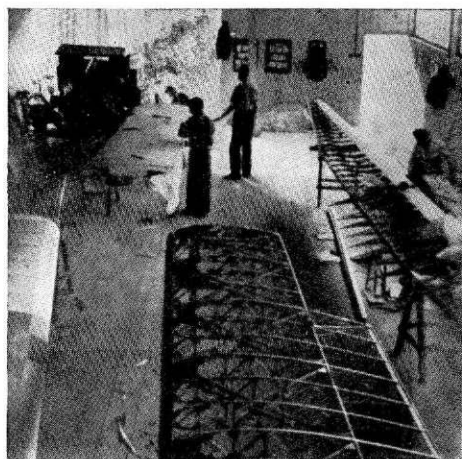
Saj pa tudi ne more biti ničesar lepšega kot svoje mlade sile sprostiti v večni težnji, ki je živela v nas, odkar biva na tej zemlji človeški rod — od Ikarusa preko prvega letalskega stroja genialnega Leonarda da Vinci do bratov Wright in Bleriota — vzleteti, oprostiti se spon gravitacije, povzpeti se sproščen pod oblake, vse višje v neskončno modrino.

Lepoto in velik pomen jadralstva so spoznali tudi naši gorenjski in jeseniški fantje, ki so v okviru jeseniškega aerokluba v triletnem požrtvovalnem delovanju z mladostnim idealizmom, v neštetihi prostovoljno žrtvovanih urah zgradili svoj hangar v Poljčah ter delavnico na Jesenicah, v kateri je bilo zgrajenih že več jadrilic ter so v delu tudi tri visokosposobna jadralna letala.

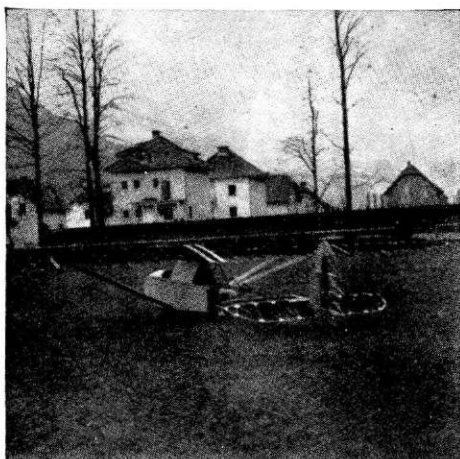
Z ozirom na to njih delo in odlične uspehe, ki so jih dosegli v jadralstvu — saj je med njimi naš Pepček Ravnik v šoli za učitelje letanja, ki se je vršila v Beogradu, izmed sedmih kandidatov iz-

Modelarji. Vaje v izdelavi in spoznavanje aerodinamike, da bodo kot mojstri zračnih višav poznali letala in ozračja

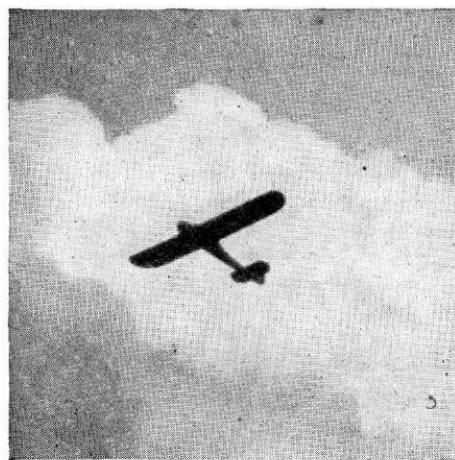
V delavnici jeseniškega aerokluba gradijo že visoko sposobna jadralna letala

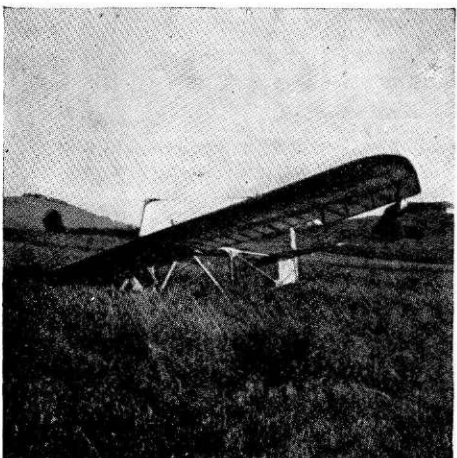
»Inka« je že sestavljena, treba jo je samo še prevleči

Tik pred startom pri Sv. Petru nad Poljčami. Fantje ob vrveh

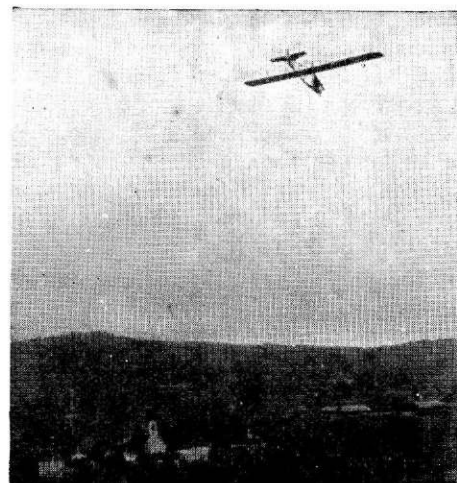
Jadrilica je splavala v gorenjsko nebo C izpit nad Poljčami

Včasih novincem tudi nagaja. Pristati je treba sredi žitnega polja

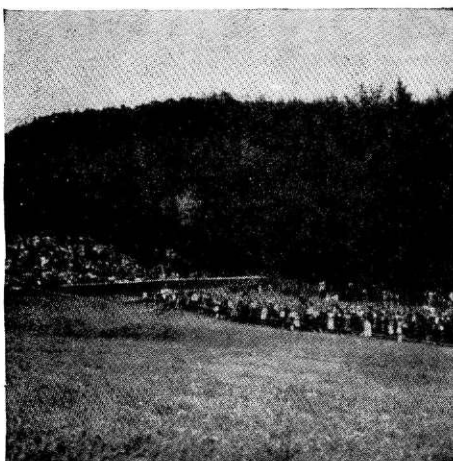
Do motornih pilotov je potem samo še korak

B izpit na Blokah (nad vasjo Fara)

7000 ljudi je prisostvovalo II. letalskemu mitingu jeseniških jadralcev na novem letališču v Rodnah. Na sliki gospa Praprotnikova (bota jadralic), dr. Fr. Windišer in predsednik KID Avg. Westen, ki so podprli delo vrlih jadralcev

4000 gledalcev na prvem mitingu jeseniškega aerokluba na starem letališču na Poljanah. Prvi skok »Puleksa« — jadralnega letala, ki so ga fantje zgradili na svoje stroške kot vzpodbudo jadralnemu športu na Gorenjskem

Veličastnemu letalskemu dnevu jeseniškega aerokluba v Rodnah je prisostvoval zastopnik Nj. Vel. kralja — na sliki prvi od desne na levo, levo predsednik Zveze industrijcev Avg. Praprotnik z gospo soprogo

delal izpit z odliko in prvi po rangu — z ozirom na vse to je poveljstvo našega letalstva jeseniškemu aeroklubu kot edinemu mestnemu odboru v državi priznalo njegovemu letališču v Poljčah naslov jadralne šole, ki jih je samo osem v vsej državi.

V okviru tega bo jeseniški aeroklub, čigar častno predsedstvo je letos prevzel branitelj naših meja, g. divizijski general Lev Rupnik, priredil pod vodstvom učitelja letanja Pepčka Ravnika v letošnji sezoni jadralni tečaj za začetnike s teoretičnim in praktičnim poukom. Tečaj se bo pričel 10. marca t. l. Vsi, ki bi se tečaja radi udeležili, se lahko prijavijo dnevno v delavnici jeseniškega aerokluba od 17. do 18. ure pri vodji tečaja. Pričakuje se obilna udeležba jeseniške in gorenjske mladine.

Bodočim čuvarjem našega neba kličemo: vesel polet!

Ing. D. Gostiša.

Galeb — jadralec, ki pozna vse mojstrovine v ozračju

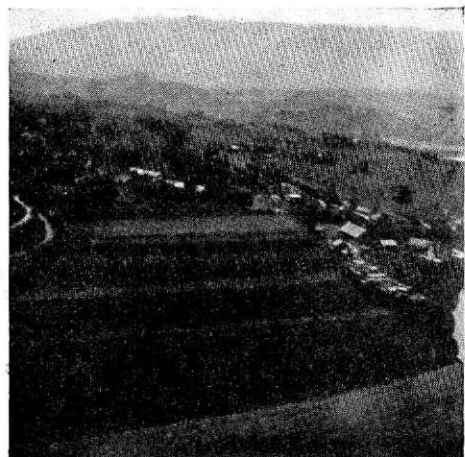
Z letalom po Gorenjski (Bled)

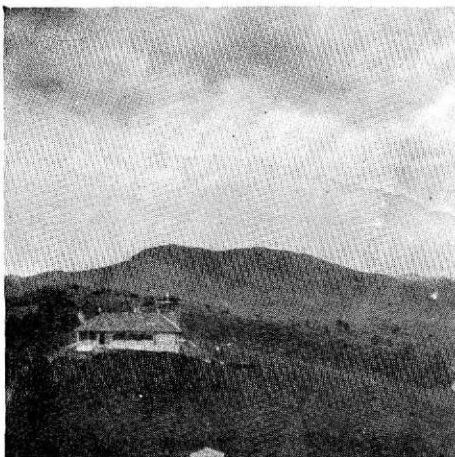
Polet jeseniških jadralcev nad Blejskim jezerom

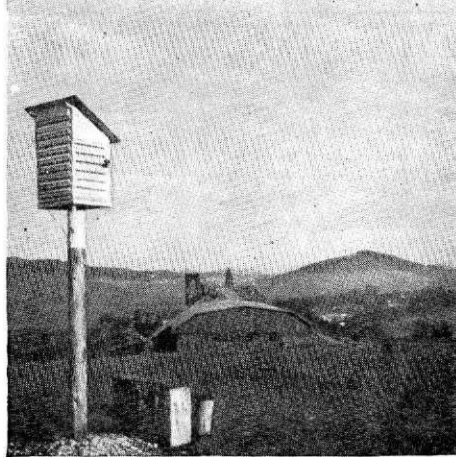
Pa še ptičji pogled na železarske Jesenice, sedež agilnega aerokluba

Čuvarji neba nad polji in vasmu Gorenjske

Na Blokah

Meteorološka postaja na Blokah

Foto: Lojze Tratnik

ODPUSTI

Pri naši industriji so bili v zadnjem času izvedeni delni odpusti delavstva. Ti odpusti niso bili nič nepričakovanega, kajti jasno je bilo, da tako visokega staleža ne bo mogoče vzdrževati trajno.

Opozarjali smo, da je bila zaposlitev višjega staleža prehodna zaposlitev za izredne potrebe. Stalež, ki smo ga vzdrževali v zadnjih mescih, je bil torej izrednega značaja.

Zavedajoč se težkoč, ko bomo primorani stalež zniževati, smo kot edina industrija v državi že v juliju mesecu lanskega leta pokrenili akcijo za saniranje podpornega fonda za brezposelnost. Proti našemu pričakovanju pa se je doba možnosti zaposlitve izrednega staleža podaljšala in so nastopile potrebe odpustov šele sedaj.

Neposredni vzrok novih razmer je predvsem pomanjkanje starega železa, katerega dovoz je oviran zaradi pomorskih vojn. Nadaljnji vzrok je postopno ponehavanje izrednih naročil. Ker ni bilo videti, da bi se to stanje bistveno spremenilo na boljše, je nemogoče premostiti razmere samo s skrajšanjem delovnega časa, temveč je zlasti v interesu delavstva, da se pristopi k reguliranju staleža na stvarne potrebe.

Zaenkrat je odpust prizadel le 250 delavcev, s čimer pa seveda ni rečeno, da smo stalež že prilagodili normalnim razmeram.

KID pa je podvzela korake, da bo odpuščenemu delavstvu nudena prilika zaposlitve pri drugih delih, ki so predvidena vsaj v neki meri.

ZDRAVNIŠKA SLUŽBA V REVIRJU

Vsako obolenje pomeni za človeka in za družino večjo ali manjšo nepriliko; vsako resnejše obolenje pa povzroča posamezniku in posebej še družini razumljivo skrb in razumljiv strah. Zdravstvena služba mora torej poleg vseh drugih okoliščin lečenja računati še z okolnostjo, ki spremlja vsako zdravljenje, okolnost skrbi in nestrpnosti, ki sta pri nenadnih nastopih bolezni stopnjevana včasih celo do obupa in brezglavnosti.

Ta skrb in ta strah sta človeška, sta razumljiva in odpustljiva. Zdravnik in zdravstveni zavod računata z njima, saj ju vsak dan doživljata, razumevata ju in sproti odpuščata vse neprilike in morda tudi krivice, ki jih prinašata zdravniški

službi poleg vseh drugih okoliščin še prav ta dva spremljevalca obolenj.

Malo je ljudi, ki se hočejo poglobiti tako daleč in razumeti zdravniško službo, ki zahteva na eni strani razumevanje kupa okoliščin, ki zahteva srce, ki zopet na drugi strani zahteva hladno nujnost zdravniške prakse in včasih morda nujnost najbolj hladnega in vse solze in vso ljubezen prezirajočega posega vmes, kajti bolniku se pomaga le z zdravljenjem in prav malo s sočustvovanjem.

Toda brez te sentimentalnosti, brez tega priznavanja ali nepriznavanja končno tudi gre in vzamemo stvar tako, kot je.

Ne gre pa, da bi pri našem zdravstvenem kolektivu, ki obsega obsežen re-

vir in tisoče članov z enakimi pravicami, zahteval kdo več, kakor je v zdravstveni službi ob takih okoliščinah zmogljivo. Še manj pa gre, da bi kdo zdravnikom vsiljeval svojo zdravstveno »kunsto«, delal njihovim navodilom protivno ali jih celo nemogoče označeval, kar se je žal zgodilo proti nekemu našemu zdravniku, ki je žrtvoval daljavo in noč, da se je odzval k nesreči. Pa še nekaj drugih primerov samolastnih nastopov odnosno neupoštevanja navodil kaže, kako malo razumevanja imajo nekateri — hvala bogu redki — člani za razmere in potrebe zdravniške službe. Zdravniška služba v kolektivu ni služba za enega, nego služba za vse. Zdravnik naše ustanove nima prednosti zapiranja vrat za seboj, nego istočasno, ko zdravi enega, odgovarja mogoče za dvajset drugih, ki čakajo v vrsti zavarovanih.

Na drugi strani pa mora priznati sleherni član, da jeseniška zdravstvena ustanova z vsem odborom, upravo in zdravniki vedno stremi za izboljšanjem zdravniške službe, kako se mora zdravniška služba izboljšati, kajti takoj, ko so bile vsaj malo izgledne razmere, je pristopila h gradnji novega zdravstvenega zavoda in se ni ustrašila niti najtežjih okoliščin časa. Dala je prednost nujnosti izboljšanja zdravljenja članov in svojcev pred kakršnimi koli predsodki. Ob taki aktivnosti in skrbi naše zdravstvene ustanove morajo odpasti vsaka očitavanja še tako neuvidevni. Preko razmer pa brez škode za zavarovance niti ni mogoče.

Egoistično mnenje nekaterih in označevanje, ki smo ga imeli priliko čitati v nekaterih primerih na seji uprave, je vsega obsojanja vredno.

Potrebno je in edino mogoče v korist vseh, da se v vseh primerih držimo navodil zdravnikov in določenega reda. Kdor bo samovoljno šel preko tega reda, bo to storil na svojo odgovornost, kajti koristi skupnosti so pred interesi posameznika.

Če pa so potrebne kake objasnitve, pritožbe ali prošnje, naj bodo stvarne in sporočene dostojno.

Foto: Filač

Vzajemnost žičarjev KID

Dolgoletni sodelavci enega naših najstarejših obratov so dali pobudo za skupno slikanje žičarskega posada. V prvi vrsti za sedeti stoje možje, ki so želeli ohraniti spomin na skupno, dolgoletno delo. Pred njimi vodstvo, za njimi pa številni sodelavci.

Danes je slikanje skupin redkejšo. Včasih pa so bili taki spomini bolj ceneni; zdi se, da so se ljudje rajši imeli, da so si bliže. Danes pa bi rad nekam vsak zase teklen pod kak grm in se egoistično izživljal. So pa tudi časi drugi, mogoče preveč hitri. Žičarji pa so po starem običaju ustvarili zopet lep spomin, spomin na skupno delo, spomin na tovariše.

Na sliki vidimo v sredi njihovega obratovodja gosp. inž. Nikolića. Z leve na desno sedijo v prvi vrsti delovodje g. Bartoncelj, g. Svetlin, g. Žen, g. Novak, dalje delovodja g. Oman, ki je posrečeno organiziral skupinsko slikanje, g. inž. Nikolić. Spominu žičarjev se je odzval tudi šef inspekcije dela KID, prokurist gosp. inž. Petrovič. Dalje proti desni so delovodje g. Torkar, g. Činković, g. Ambrožič, za njim najstarejši žičar g. Knez; urednik TV., ob strani stoji uradnik žičarne g. Starič.

GORAM

... dajte mi planine moje,
dajte moje mi gore...

Kot utrinek, ki zareže svetlo rez v nebo, spreleti v duši človeka želja po miru. Mir, hrepenenje slehernega srca, hrepenenje, ki od veka v vek biva.

Človek dragi! Imaš ti dom, da bi leglo, se spočilo izmučeno telo, da se misel težka bi izgubila in vsa ranjena ti duša zacelila?

Eden v akordih mogočne simfonije, drugi v harmoniji barv, ki predstavlja zmagovalko mu ljubezen, tretji spet v pesmi, beseda lepi odgovor najde.

In ti tovariš dragi, ki obraz ti klen, v srcu polno še krvi pomladi, kje tvoje je zavetje?

V gori moji; dih sem čutil.

Na nebu zasvetil je utrinek, svetloba se v steni je odbila, se raz roba kamen zvrnil v globel je temno.

Nekje, morda z močvirja dvignil veter list je s tal, ostal tam madež črn, sredi njega zelenje mlado, vzkliko je življenje.

Po meliščih so mrzle zrak zaplate snežne. Jek — v gori moji — vabil me v naročje, zagnal tropo divjih koz, da ruševje se vse živo ko morje je zvalovalo. Le samotarec tam gori v peči se zvedavo oziral za bežečo čredo. Še nekaj stal kot vlit iz brona kip, na kar odšel s korakom je kraljevskim v vrtove svoje.

Stisnil se k skali človek.

Drsela roka po steni beli — bila je topla, v njih gledal mehka lica. Zacvrčal je ptiček, skrtil se v počti, ob njej mecesen molel v prostor sive, prepercele veje. Spomin, ki se vrnil je z davnine.

Že davnaj odluščila se kal. Na mehkem hrbtu veter jo ponese po blagoslov za rast. Padla je na košček zemlje, objete kot oltar v skladih templja tisoletnega je stvarstva, ga v se sprejela, čeprav vsa skromna, vendar mu edinstven domček dala. Še žarek zdrseti moral je po

poči na zibko, v hladni rosi napojeni, jo ogreti za življenje — poti.

Bila je borba neizprosna, ko pod silo se viharja steblo šibko ni zlomilo. Niti plaz ga mogel ukloniti, ko drvel s plati je gladkih — pognal pa je v trdo skalo korenine svoje. Sedaj sameva, ni borbe več, le udarec še poslednji čaka.

Med skalovjem, v škrbini osvetil rob se v zlatu. Veter pozibaval krono gozda, v soteski gladki razbijal slap se v nebroj je kapljic. Na bohotnem cvetu pa čebelnica opravljala je delo za gospodarja, srečo sladko.

Odrplo se srce mi v prsih, pogled šel prek razov in čeri je ostrih v obiske. Viselo še na oprimku je življenje — človek in živa skala. Kdo bo zmagal? Duša! Ona, ki po široki poti hodi.

Takrat dosegel višek je umetnik v akordih pesmi.

Pesem, vse okoli sama melodija. Pelo vse je veličini Sile, ki lepoto je tako popolno dala.

Pelo vse Resnici, Resnici, ki še tu edini je mogoče verovati. Zlival se s stvarstvom srca je takt.

Nisem mogel priti do vzklika, zastal mi v grlu, bil višek sreče te neskajlene, čiste, ki se vse okoli nje kopalo milijon odtenkov duše moje. Bi poleteti moral, se nagniti prek raja, poljub mu dati za skrivnost mi dano — nisem mogel ustno, zahvale žejno ohladiti. Bil obraz, ki ga

od početka rod človeški išče, radi katerega se vse zgane, ko misli nanj, vse utihne, tone v daljo temno. Bilo obličje — kralja miru. Da — mir sem gledal.

Ti svet, ti dom, ti večna simfonija slapov teh močnih, ti ostenje, beli marmor, ki vklesana v tebi beseda, hrepeneje, je klenega obraza.

Sem mogel še kaj več imeti — ko Bog tako blizu bil v srcu, duša pa pri njem ob vznožju svetlem počivala. Ko zlata reka v duši tekla sreča, se med misli prelivala za pokoj je človeka.

Negibno stal vrh skale človek — priklenila ga na sebe, bil nje je last. V čaši cvetke pa diamantna solza v bajnem lesku žarka se svetila.

Tedaj — kot pšica na tetivi strelca, ki pripravljena za spust, se odtrgal od skale človek, dobil je moč — dala mu jo gora. S police se kamenje valilo, roka krvavela v zajed, ga nesla noga prek bolvanov stene, prek stebrov grebena, vrhov se dotaknila. Naprej, naprej ga duša je vodila.

Po nebu jadral bel oblak. Rob vrgel senco v previs, steber ponosno vabil k sebi, stegoval jezik se zeleni do kamina v steni.

Pod kraljevskimi stenami pa stopal človek v njem je raja — mir.

P.

Prav noben dan ne smemo pozabiti . . .

Današnja kuhinja s položeno školjko za pomivanje je zelo lepa pa tudi praktična. V modernih stanovanjih je opravljena na enak način tudi kopalnica.

Te položene ploške prav lahko čistimo, samo če jih redno vsak dan brišemo. Če tega ne storimo vsak dan, se madeži prisuje in gospodinja jih le z največjo težavo odstrani. Mnogokatera se potem jezi na čistilne pripomočke, češ da so slabi. Ti pripomočki so dandanes zelo izpopolnjeni in jih, preden pridejo v promet, šestkrat preizkusijo v laboratorijih.

Starih madežev pa ne moremo odpraviti kar čez noč. Čistiti jih moramo vsak dan in to tako dolgo, dokler popolnoma ne izginejo. Ne smemo pa premočno drgniti pri našem čiščenju, da ne poškodujemo površine položenega predmeta.

Vsaka gospodinja, ki se je po napornem delu končno znebila zastarelih madežev, bo v bodoče prav gotovo bolj pazila in bo rajši vsak dan umivala takšne predmete s toplo vodo, z milom in z voljno krpo ali pa s staro gobo.

Kadar snajmo vodovod, ne smemo pozabiti na pritočno in odtočno cev. Te čistimo najlepše z okroglo krtačko na dolgi žici, s katero cev osnažimo nesnage. Kjer je mogoče, naj gospodinja odpre vsaj po enkrat na mesec odtočno cev in naj pobere iz nje ostanke mila, las in drugo nesnago, potem pa naj zlije vanjo vrelo vodo. Tako bo naša kuhinja res snažna in lepa in vsaka gospodinja bo nanjo ponosna.

Material smemo prevažati le, če je pravilno naložen

prav

napačno

Šport

narodu služi — a zdi se samo igranje

ZIMSKI TRENING LAHKOATLETA

Zimski trening je neobhodno potreben, kajti ne smemo, kar smo si z voljo in trudom v prejšnji sezoni pridobili in naučili, z zimskim lenarjenjem zapraviti. Začeti moramo vsaj tam, kjer smo v jeseni prenehali, tega se naši lahkoatleti vse premalo zavedajo, zato so tudi uspehi temu primerni.

Pri zimskem treningu si moramo povečati telesno moč in živčno energijo — poleti pri specialnem treningu je to nemogoče. Izredno sredstvo v doseg tega so vaje v dvorani (športna gimnastika) in tek čez drn in strn (cross-country).

Tek čez drn in strn je najlepši in najbolj zdrav način teka. Priroda, čisti zrak in vedno druga okolica so poseben čar, katerega ne moremo najti na športnem tekališču. Ni dvoma, da je tek čez drn in strn zelo naporen, ali ne preneha spremembe in razne zapreke toliko zamotijo tekača in »vplivajo« na živce, da ne čuti utrujenosti. Zato se v prirodi dá preteči mnogo daljše proge laže kot krajše na tekališču. Nepristana pozornost na raznolikost terena, obvladanje nešteto zaprek in borba s protivnikom delajo crossmana trdega borca v vsaki situaciji, povečajo mu energijo in on dobi zaupanje v svojo moč. Korist teka čez drn in strn imajo predvsem srednje in dolgoprogaši, s tem pa ni rečeno, da ostalim zimski trening ni potreben.

V začetku se ne sme teči prevelike daljine, 1—3 km zadostuje. Vsak teden povečaj to daljino za 500—1000 m tako, da boš končno z lahkoto pretekel od 5 do 8 km. Tekachi na kratke proge, skakači, metalci in začetniki ne smejo teči več od 2 do 3 km in še to le v lahkem tempu. Prvi mesec zadostuje enkrat, potem dvakrat tedensko, včasih tudi namesto teka čez drn in strn hitra hoja od 5 do 7 km, izraziti dolgoprogaši tudi do 15 km! Na čelu naj bo vedno izkušen vodja, ki izbira teren in pazi na tempo.

Teči moraš v stilu srednje- in dolgoprogaša in kot vedno — mehko in elastično. Ni-

zdol (vedno počivaj!) z dolgim korakom in malo nagnjen nazaj. V hrib (nikdar ne prehitvaj!) je najbolje, da hitro hodiš, malo nagnjen naprej. Zapreke preteci s čim manj moči, dihaj skozi nos in zopet izmenično skozi nos in usta.

Treniraj ob vsakem vremenu, le ob skrajno mrzlem ali deževnem ne. Obleka naj ne bo pretopla, po treningu se takoj napravi in brez besed domov — zvečer po možnosti topla kopel.

Ako treniraš vso zimo in spomladi tek čez drn in strn in si tudi vsaj enkrat tedensko vadal vaje, lahko mirno čakaš sezono.

In zapomnite si, brez zimskega treninga ni uspehov!

ŠPORTNE VESTI

Amerikanec Fred Wolcot, lani najboljši na svetu na 110 m zapreke (13,7 sek.), je postavil v Madison Square Gardenu v New Yorku nov svetovni rekord na 60 jardov s časom 7,2 sek.

Nemci in Rusi so že začeli s tekmovanji v teku čez drn in strn.

Slovenec Jože Kotnik (Concordia, Zagreb), naš rekorder na 3 in 5 km in lanskoletni zmagovalac za prvenstvo Jugoslavije in Balkana v teku čez drn in strn, služi vojaški rok pri mornarici v Tivtu, Boka Kotorska.

ASK Primorje iz Ljubljane, večkratni prvak Jugoslavije v lahkotni atletiki za moštva, slavi letos 20letnico obstoja.

Naš ožji rojak Srakar France (Concordia, Zagreb) je v nedeljo, 2. februarja, na treningu v Zagrebu v teku čez drn in strn na ca 8 km dolgi progi z lahkoto zmagal pred klubskima tovarišema Šindelarjem in Krajcerjem.

Trije najboljši jugoslovanski lahkoatleti po finskih tabelah v letu 1940. so bili: Stepišnik inž. Milan (Ilirija, Lj.) v metu kladiva — 54,42 m — 1012 točk — (6. oktobra, Carigrad);

Kotnik Jože (Concordia, Zgb.), tek na 1500 m — 4' 01" 2 — 908 točk — (9. junija, Zagreb); Račič Marko (Ilirija, Lj.), tek na 100 m — 10" 8 — 902 točki — (1. nov., Celje). — Torej sami Slovenci!

MODA PRINAŠA

Elegantna pletena obleka z apartnim vzorcem za naše žene in dekleta

R A Z N O

Od 35 na 40 din mesečno

TBPD — tako zvano višje zavarovanje nameščencev (Šlajmarjev dom) je prisiljeno zaradi porastka cen živil v sanatoriju in zavoljo zvišanih osebnih izdatkov pri povečanju sanatorija ter porasta izdatkov za zdravila in zdravstvene pripomočke povišati članske prispevke. Vkljub temu, da je podražitev potrebščin znatno večja, namerava TBPD zvišati članske prispevke le za 5 din mesečno, t. j. od 35 na 40 din.

Brez tega povišanja bi društvo ne moglo vzdržati potrebnega zdravega ravnesja med dohodki in izdatki. V interesu nameščencev članov je, da obdržimo to svojo ustanovo na zdravi gospodarski podlagi, kajti edina in v najtežjih časih je pokazala pravilno in zavidanja vredno smer pri reševanju vprašanj zdravstvene službe našega stanu s povečanjem in z izpopolnitvijo zdravstvenega zavoda Šlajmarjevega doma.

ZAHVALA

Opozorilo. Svojci umrlih sodelavcev nam šestokrat pošljejo zahvalna sporočila, da bi jih priobčili v našem listu. Hoteli smo ustreči temu lepemu običaju, toda bili smo opozorjeni, da se smatrajo taka zahvalna obvestila za inserate, kakor jih sprejemajo vsi drugi listi.

Ker pa naš list ni javljen kot list z oglasnim delom, ne moremo več objavljati takih sporočil.

Prosimo sodelavce in svojce, da vzamejo to obvestilo na znanje.

Ive Krevs
in Jože Bručan
— tov. delavca,
večkratna
zmagovalca
v teku čez drn
in strn

NAŠI JUBILANTI

Priobčujemo samo vesti, ki so nam bile dostavljene od jubilaritovih znancev in prijateljev.

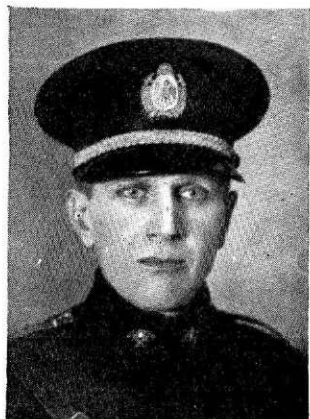
Strugar Mihael SVETINA. Dne 3. februarja 1891 je minulo 50 let, kar je prišel prvič na šiht naš julilant g. Miha Svetina., strugar na Javorniku. V tovarno je bil sprejet kot vajenec v mehanično delavnico, katere obratni

ravnatelj je bil takrat ing. Böckl, delovodja pa g. Hecl. Generalni ravnatelj KID je bil takrat še g. Karel Luckmann, tehniški ravnatelj pa Avg. Trappen. Mehanična delavnica je bila še brez električne razsvetljave in ni imela električnega pogona. Tudi ni bilo takrat še nobenih dvigal. Leta 1905. je šel na Javornik in delal tam do leta 1914. Od takrat pa do leta 1937. je bila strugarna zopet na Jesenicah, na kar so jo namestili spet na Javorniku, kjer dela jubilarant še danes.

50 let nepretrganega dela pri industriji je ponosen in visok jubilej, kajti delo strugarjev je še posebej strokovno, natančno in odgovorno. Našemu kvalificiranemu sodelavcu in domačinu s Koroške Bele k visokemu jubileju iskreno čestitamo in mu želimo še mnogo mnogo srečnih let.

G. Anton REKELJ je dopolnil v preteklem mesecu 30 let nepretrgane službe pri železarski industriji. Izhaja iz stare domačinske železarske družine; njegov stari oče Kokalj Matevž je delal pri industriji nad 61 let in je bil za dolgo in vestno službovanje odlikovan s srebrnim križcem. Kokalj Matevž je bil bratranec nekdanjega šefa javorniškega plav-

ža gosp. Kokalja. G. Anton Rekelj je deloval dolgo kot valjavec, sedaj je kot invalid dodeljen pisarnam. Na Koroški Beli si je v teku let zgradil svoj lepi dom, ki stoji tam kot vzor štednje in marljivosti delovnega človeka. Naš jubilarant pa deluje tudi dolgo vrsto let pri gasilstvu in je poveljnik prostovoljne gasilske čete Koroške Bele.

Še na mnoga leta in iskrene čestitke!

NOVICE opomini iz sodobnega življenja

Svarilna poročila smo slišali zasedanja banskega sveta v Ljubljani. Zastopnik z dežele je omenjal potrebo večje postrežbe zemlji in kmetijstvu. Toda, kdo bo stregel zemlji, da se bo dosegla večja kmetijska proizvodnja, kdo, ker vse beži v mesta in tovarne. Po industrijskih centrih se gnetejo brezposelni in po mestih, da bi našli 8urno delo, zunaj pa **primanjkuje poljedelskih delavcev.** Koliko je takih, ki čepe po mestih in se motovili po ulicah, pa so s kmetov doma, tam zunaj na kmetih pa **morajo opuščati polja, zanemarjati njive in pohabljeni in starčki in starke opravljati poljska dela.** Priti bo moral čas, ki bo napodil ljudi nazaj na zemljo neizprosno, kajti prav sedanje razmere kažejo, da bo treba dvigniti poljedelsko proizvodnjo. Val z dežele bo treba ustaviti ali pa ga zbrati in potem v falangi poslati — nazaj na polja in njive, kjer sicer ni 8urnega dela, toda rase in zori žito, zlato žito.

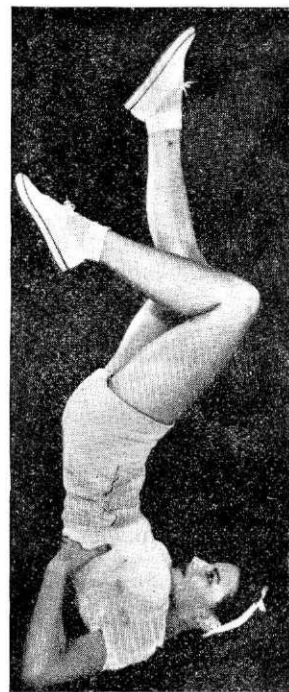
Hvalevredna muja. V dneh predpusta smo opazili veliko agilnost najrazličnejših društev za narodni blagor. »Elitni ples«, »pustni ples«, »prvi ples«, »zadnji ples«, »srednji ples« itd. ples. Celó »abiturjentski ples«, kajti to je zelo važno, seveda tudi »tradicionalni ples slušateljev...«, kar je naravnost prevažno. Veliko truda so vložili v to koristno delo, žile so se jim na vratu nabrekle od tekanja. Nihče ne ve, koliko truda zahteva taka prireditev. Tudi v našem ožjem kraju nismo zaostali. Oglasne deske kažejo odlično lice in človek, ki pride v revir, ne more dvomiti, da delujejo v kraju zelo agilna in požrtvovalna društva, ki delujejo v znoju in sapi za koristne in pametne narodne stvari, med katere spada brez dvoma ples.

MALO KOZMETIKE

Če hoče ostati ženska lepa in hoče ohraniti mladostno postavo, je vsekakor zelo priporočljivo, da vsak dan izvaja nekaj podobnih vaj, kot jih kažejo pričujoče slike. Sicer bodo sprva pripravile navedene vaje naši dragi čitatelji malo pregledav, pri večkratnem poskusu pa bo z lahkoto izvajala te in še druge gibe.

Vzravhati se kot jelka — kako je to lepo! Pri tem je vse mišičevje napeto, telo počiva samo na ramenih in komolcih in je iztegnjeno ravno.

Za okrepitev trebušnih mišic ponavljajte 1. vajo, samo da niste izravnani, pač pa g'bljete noge, kot da vozite kolo.

Katera lahko pritisne svoj nasek h kolenu, pa da kolena ostanejo pri tem stegnjena?

Najbrž bo ta vaja najtežja, toda, ko jo boste enkrat z lahkoto izvršile, boste ne malo ponosne na svojo gibčnost!

OBVESTILA

DRUŠTVO NAMEŠČENCEV KID

priredi v sredo, 4. marca, ob 20. uri v gledališki dvorani pri »Jelenu«

javno predavanje

ki ga bo imel g. dr. Stojan Bajić, docent ljubljanske univerze pod naslovom »Problemi mednarodne socialne politike«

Pridite, da bo obisk predavanja do-
stojen, ker je g. dr. Bajić znan kot eden
najboljših naših predavateljev.

Zdravje je naše največje bogastvo

ZA NAŠE GOSPODINJE

TUDI NAŠIM GOSPODINJAM PRETE NEZGODE

Bencin (gasolin) je nevarna eksplozivna snov. Kadar perete rokavice ali obleko v bencinu, delajte to po možnosti na prostem, nikakor pa ne v bližini zakurjenega štedilnika ali peči, ker bencin izhlapeva in, ko vsebuje zrak določeno količino hlapov, nastane eksplozija.

Zato, drage gospodinjice, kadar imate opraviti z bencinom ali drugimi lahko vnetljivimi snovmi, bodite na vso moč previdne!

DOMAČE ZDRAVLO PROTI SLADKORNI BOLEZNI

V Zagrebu so dali v promet »Protamincink insulin«, domače zdravilo proti sladkorni bolezni, ki ga pridobivajo iz rib Jadranskega morja. Navadni insulin kot inozemski proizvod je preveč drag, zato tudi težko dostopen siromašnejšim slojem. Odsek za hormonske preparate v Zagrebu je začel sam proizvajati to dragoceno sredstvo. Proizvodnja je toliko, da more zadostiti potrebam vse kraljevine. Odsek za hormonske preparate pa je šel še dalje ter začel proizvajati tako zvan »Protamincink insulin«. Razlika med obema zdraviloma je v tem, da »Protamincink« učinkuje dalje časa kakor navadni insulin. Zlasti je važno to zdravilo za tiste bolnike, ki so zaposleni ves dan. Razen tega pa deluje novo zdravilo tudi bolj učinkovito ter se uporablja v manjših dozah.

Študirane gospodinjice

Poklic gospodinjice ne zahteva samo ročne spretnosti, ampak je zlasti vprašanje inteligence in pravnosti mlade žene. Ne smemo pozabiti, da si izobražene mlade gospodinjice prinesejo iz šole ne le izšolane možgane, zlasti dobro izurjen spomin — ki je za gospodinjico zelo važen — temveč tudi smisel za razdeljevanje dela ter zavest dolžnosti. Skoraj vedno znajo one dobro računati s časom, kar večkrat pogrešamo pri marsikateri tudi starejši gospodinjici, ki ji »čas ni gospod«.

Poglejmo torej, kako je s tako povečevano »samo domačo« vzgojo? Ta je zelo redka. Vse dekliške šole so tako organizirane, da ne pripravljajo deklet le na vodstvo lastnega gospodinjstva, temveč tudi deloma na pridobitne poklice. Samo zelo bogata ali pa nespodobna in malomarna dekleta lahko doma sede in čakajo na ženina. V obeh primerih prav lahko odpove gospodinjiska domača vzgoja. Težko je materi obdržati hčerko pri resnem delu, če je doma kar več služkinj in je mlada deklica zaposlena le s svojo parado in zabavami. Njej pri vsakem trenutku more šviginiti v glavo misel, da ona tega ne bo potrebovala, ker bo itak imela služkinjo.

Kar pa se tiče hčerk druge skupine — bi zelo podcenjevali rodbinsko poslanstvo matere in gospodinjice, če bi mislili, da so za to poslanstvo primerne deklice, ki se niso menile nikoli za nič drugega na svetu.

Res primerna vzgoja deklet za bodoče dobre gospodinjice — seveda, če je možna — je vsa srednja šola, nato pa eno leto gospodinjiske vzgoje, h kateri spadajo tako delo v kuhinji kakor tudi delo v pralnici pa tudi dnevi ob šivalnem stroju.

Končno se tudi fantje lahko urežejo pri izbiri svoje ženke, če niso dovolj oprezní pri dekletih, »ki so kakor ustvarjene« in vzgojene »samo za gospodinjstvo«.

GOSPODARSKE NOVICE

Statistika društva narodov prikazuje porast cen življenjskih potrebščin, od začetka vojne do konca leta 1940. V tem izkazu so upoštevani hrana, obleka, obutev, kurjava, razsvetljava in stanarina. Podražitev življenjskih stroškov znaša v tem času v posameznih državah sledeče odstotke: v Bolgariji se je vse podražilo za 18%, na Danskem za 31%, v Angliji za 24%, na Finskem za 25%, v Grčiji za 25%, na Irskem za 20%, na Madžarskem za 15%, na Norveškem za 26%, na Portugalskem za 7,5%, v Rumuniji za 44%, v Jugoslaviji za 46%, v Turčiji za 21%, na Švedskem za 21%, v Švici za 16,5%, v Nemčiji za 1%, ker so dviganje cen enostavno prepovedali, v Ameriki USA za 1%, v Kanadi za 5%, na Japonskem za 17%, na Kitajskem za 114%, v Avstraliji za 5% itd. Ponekod imajo špekulanti še vedno preveč veljave.

Ne novih industrijskih podjetij. Jug. kurir poroča, da se pojavljajo z nekih strani predlogi in akcije, da se prepove začasno vsaka gradnja industrij iz razlogov, ker primanjkuje surovin. Take akcije v mladi in bodočnosti polni državi, kakor je Jugoslavija, kažejo samo, da so tisti, ki so se na to spomnili, zelo kratkovidni. Res da ni nujno, postaviti mogoče preveč novih podjetij industrije, ki že obstaja, toda pogrešamo še mnogo industrijskih panog, kjer bomo morali še mnogo mnogo graditi. Prav tako, kakor če bi kdo rekel, da ni treba otrok, ker primanjkuje hrane že za sedanjce število ljudi. Tako mnenje je torej egoistično in kratkovidno. Pozabljamo, da pride jutri sončni dan in da ljudje ne bodo vedno tako nori, da se bi samo pretepali.

100 vagonov pšenične moke nam bodo baje prodali Bolgari. Pogajanja potekajo ugodno in pričakujejo zaključka ter moko v kratkem času.

Novo tekstilno tvornico bo pri Rakovici zgradilo društvo »Bit« V upravnem odboru tega društva beremo imena Stojadinović, Živković, Stanković, Ilić in druge.

Izvoz lesa iz Slovaške zelo napreduje. Leta 1940. so izvozili že skoraj za milijardo slov. kron. Kar sekajo in vozijo ven in se veselijo življenja.

Turki so postavili na tržišče 23 milijonov kilogramov tobaka. Izvolite in kadite, na poljih raste že nova božja trava.

ZA DOBRO VOLJO

Milo za drago

»V tramvaju se srečata jecljavec in grbavec.«

»Kam pa prijatelj?«

»K-k-k zdravniku«, odgovori jecljavec.

»Pa prav nič ne izgledaš bolan. Zavoljo česa greš?«

»Zaradi je-je-c-c-c-ljanja.«

Grbavec se zamisli malo, nasmehne se in reče: »Pa prav k zdravniku moraš? To bo precej stalo. Ako ravno želiš, ti lahko povem sredstvo jaz in te ne bo stalo niti prebite pare.«

Jecljavec, ves srečen, komaj spregovori: »A-a-a-ka-ka-tero je to sredstvo?«

»Od zdaj naprej ne govori več,« prišepne grbavec.

Te besede so vzele jecljavcu poslednji govor. Pa ne za dolgo, ker kmalu vpraša grbavca: »K-k-kam pa greš ti?«

»E, dragi prijatelj,« mu odgovori ta, »jaz grem vsako leto pred novim letom k fotografu, da mi naredi za moj album novo sliko, in tako grem tudi sedaj,« in samozavestno zaviha desnó muštaco.

»P-p-p-pazi, da te ne fotografira v p-p-p-profilu,« mu svetuje jecljavec.

»Zakaj?« začudeno vpraša grbavec. »Se pa vendar ne bom postavil kot teslo pred aparat?«

»Ker ne boš mogel zar-r-r-radi grbe zap-p-p-reti album.«

Zakonska

Zdravnik: »Ne morem si razložiti, gospod, kako je vaša gospa soproga dobila to krvavo podplutbo na hrbtu?«

Soprog: »Zaupal vam bom, gospod zdravnik! Ona namreč zmeraj spi na večnem ključu.«

Nepremična imovina

Sodnik: »Ali imate kaj nepremične imovine?«

Obtoženec: »Da, dvajset tisočakov.«

Sodnik: »To vendar ni nepremičnina.«

Obtoženec: »Seveda je. Saj jih ne morem dobiti iz hranilnice.«

Iz otroških ust

»Saj nisi niti tako utrujena, kakor sem mislil,« je rekel Jožek svoji sestri, ko se je vrnila od poroke domov.

»Zakaj pa naj bi bila utrujena?«

»Saj je vendar hišnica rekla, da si polnih šest mesecev letala za ženinom!«

»No, kaj je rekel zdravnik?«

»Sredstvo za potenje mi je napisal.«

»Čaj ali tablete?«

»Ne — račun!«

Žena: »Ti si pravi sebičnej! Včeraj si sklenil življenjsko zavarovanje, danes pa si nakupil vse mogoče aparate, da se pozdraviš!«

On: »Tako vas ljubim, Lidiya, da bi šel za vas v vodo in v ogenj, celo z zmajem bi se boril!«

Ona: »Prosim, govorite z mojo mamo!«

KRIŽANKE IN UGANKE

RESITEV KRIŽANKE »SMUČAR«

Vodoravno: 1. oda, 4. al. 5. rp, 6. Izak, 10. Planica, 13. Aladin, 14. isker, 17. so, 18. start, 19. od, 21. as, 22. skakač, 24. Skala, 25. tri, 27. od, 28. ais, 31. da, 33. na, 34. SK, 36. nn, 38. iz, 39. ko, 40. od.

Navpično: 2. dar, 3. alpinistika, 7. Zinka, 10. pl, 11. la, 12. Adis, 13. anoda, 15. Erika, 16. rt, 17. so, 20. oče, 22. ski, 23. Alka, 24. srd, 25. top, 26. os, 29. in, 30. sanke, 32. as, 35. KID, 37. nos, 40. on.